

HRVATSKA PANEUROPSKA UNIJA
FOEDUS PANEUROPÆUM CROATICUM

Glas

BROJ 12 • SVIBANJC 1999. • GODINA IV

PANEUROPE

NOVI OGRANAK HRVATSKE PANEUROPSKE UNIJE U SPLITU

U Splitu je u petak, 29. siječnja 1999. godine osnovan Ogranak Hrvatske Paneuropske unije. Osnivačka skupština je održana u prostorijama Sveučilišta u Splitu.

Na Skupštini su se okupili brojni ugledni građani Splita - znanstvenici, sveučilišni profesori, umjetnici, svećenici, gospodarstvenici. Skupštini su prisustvovali i članovi HPEU iz Zagreba, koji su po velikoj snježnoj mećavi toga dana ipak uspjeli doći do Splita.

Skupština je započela pozdravnom riječi kapetana Ivana Kneževića, jednog od promotora ogranka. On je zatim dao riječ dr. Borni Bebeku, glavnom tajniku HPEU, koji je pozdravio prisutne i nadahnuo govorio o povijesti ideje Paneurope te njejoj još većjoj aktualnosti danas, na pragu 21. stoljeća.

Suočavamo se još uvijek s posljedicama ratova i svjetske politike koje je predvidio davnih dvadesetih godina osnivač pokreta Richard Coudenhove-Kalergi. Tijekom godina Paneuropskom pokretu prilazili su mnogi istaknuti intelektualci Europe, književnici - Th. Mann, R. M. Rilke, S. Zweig, Romain, Claudel, umjet-

nici, znanstvenici - Freud, Einstein, brojni političari, svi koji su svojim mislima i djelom utjecali da se Europa postupno ujedinjavala i stvarala zajedničke institucije. Na čelu Paneurope danas je dr. Otto von Habsburg koji je Uniju približio današnjem čovjeku, ideja pokreta je proširena - zalaganjem za prava čovjeka, za prava naroda na samoodređenje, suprotstavljanjem bilo kakvoj podjeli Europe. Samo cijela, potpuna Europa je prava ujedinjena Europa. To jedinstvo Europe se temelji na

duhovnom nasljeđu naroda i zemalja, zajedničkoj iako u mnogome različitoj povijesti. Europski kulturni krug počiva na tri značajke: na grčkoj mudrosti, rimskom pravu i kršćanskoj vjeri. Očuvanje toga zajedničkog nasljeđa ali i svih posebnosti svakog od naroda po načelu subsidiarnosti je ono za

što se zalaže Paneuropski pokret. Poštovanje čovjeka, uz poštovanje svih sloboda i demokracija.

Dr. Bebek je pozdravio osnivanje ogranka u Splitu kao događaj koji se dugo očekivao, na kojem je radilo mnogo zainteresiranih prijatelja Paneurope i članova.

Po dolasku drugog dijela delegacije iz Zagreba započeo je osnivački dio Skupštine. Prisutne je pozdravio Predsjednik Hrvatske Paneuropske unije, dr. Mislav Ježić. On se osvrnuo na naše ciljeve i zadatke kao i na ulogu koju ima danas HPEU. Hrvatska paneuropska unija danas aktivno radi na promicanju najviših europskih standarda - kako u znanosti, tehnologiji, obrazovanju, socijalnoj politici, promicanju demokracije i pravne države. Preko Međunarodne Paneuropske unije hrvatska se riječ čuje često i u Europskom parlamentu, Vijeću ministara. Za Hrvatsku se zalažu i govore njoj u prilog mnoga vodeća imena europske politike a da hrvatska javnost toga često uopće nije svjesna, a to su naši prijatelji članovi Paneuropskog pokreta iz cijele Europe. Suradujemo s mnogim institucijama i uredima koji rade na uključivanju Hrvatske u europske integracije - i to s velikim uspjehom. Zadovoljni smo da smo mnogo puta mogli biti katalizatori i promotori mnogih akcija koje su donijele uspješne rezultate, pa čak i službene politike.

Osnivanje Ogranka HPEU u Splitu pozdravili su i poduprli dr. Rafael de Tramontana-Lascaris u ime Reda Malteških vitezova i Plemićkog zbora, dr. Drago Šimundža u ime Splitske nadbiskupije i akademske udruge, mr. Milivoj Roje u ime Hrvatsko-austrijskog

društva u Splitu, dr. Andro Tripković u ime Hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 1809.

Skupštini je bilo nazočno više od trideset osnivača koji su toga dana postali članovima naše Udruge. Nakon uvodnih pozdrava i izlaganja izabrani su članovi Predsjedništva: prof. dr. Ivo Babić, kapetan Ivan Knežević, dr. sci. Tihomir Luković, mr. Nikola Muštra, prof. dr. Drago Šimundža, prof. dr. Elza Jurun, dr. Rafael de Tramontana-Lascaris, fra Bože Vuleta, gosp. Tihomir Bašić.

Osnivačka skupština je završila kratkim domjenkom i druženjem, te večerom u poznatom splitskom restoranu "Šumica" ljubaznošću Splitske plovidbe.

Izabrano Predsjedništvo se sastalo i konstituiralo vodstvo Ogranka. Za predsjednika je izabran kapetan **Ivan Knežević**. Također je izabrano šest dopredsjednika i to prema planiranim usmjerenjima rada Ogranka:

Dr. Drago Šimundža - teologija i kultura, fra Bože Vuleta - teologija i kultura mira, dr. sci. Tihomir Luković - gospodarstvo i bankarstvo, doc. dr. Elza Jurun - ekonomija, Tihomir Bašić - turizam i poduzetništvo.

Ogranak je registriran kao ustrojbeni oblik HPEU pri Ministarstvu uprave RH.

Adresa sjedišta Ogranka
21000 Split, Marmontova 5
Tel./faks: 021 / 362 094

Požega

PRVE AKTIVNOSTI NOVOOSNOVANOG POŽEŠKOG OGRANKA

Požeški ogranak Hrvatske paneuropske unije, prvi puta od svog osnutka 14. listopada 1998. godine, predstavio se požeškoj i hrvatskoj kulturnoj javnosti organiziranjem svečanog predstavljanja **Grafičke mape Miroslava Kraljevića** koju je Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti izdao u povodu 85. obljetnice velikog hrvatskog slikara Miroslava Kraljevića čiji je život i djelo usko povezano s Požegom.

Gosti Požeškog ogranka Hrvatske paneuropske unije tom su prigodom bili predstavljači mape: akademik Andre Mohorovičić, mr. Slavica Marković, glavna urednica mape i dr. Tonko Maroević, povjesničar i književnik.

Prilikom svog boravka u Požegi gosti su posjetili Gimnaziju u Požegi, koja ove godine slavi 300. ob-

ljetnicu svoga postojanja kao jedna od najstarijih prosvjetnih institucija u Republici Hrvatskoj. Nakon toga ih je primio dožupan za društvene djelatnosti Požeško-slavonske županije, g. Tomo Radonić.

Akademik Andre Mohorovičić istaknuo je kulturno značenje europskih razmjera požeške sredine; od kamene plastike iz Rudine do Miroslava Kraljevića, a dr. Tonko Maroević je istaknuo: "Ove grafike Kraljevićev su potpis za budućnost, mali ali karakterističan isječak njegovog plodnog likovnog nemira koji Požegu verificira u europskim razmjerima, ostavljajući nam obvezu europejstva naših predaka, među kojima je upravo Kraljevićevo mjesto povlašteno".

Pavao Bucić

Cijeli niz predavanja, tribina, mišljenja, istupa o europskim integracijama i Hrvatskoj priredili smo kao prilog Hrvatske paneuropske unije raspravama o ujedinjavanju Europe. Ovu zajedničku temu donosimo na proširenom broju stranice Glasnika, a završavamo karakterističnim istupom našeg međunarodnog predsjednika Otta von Habsburga u Europskom parlamentu.

Per Vinther

Posebni poslanik EU u RH

TRIBINA

HRVATSKA I EUROPSKA UNIJA DANAS

Ovom tribinom 20. siječnja 1999. godine HPEU započinje seriju susreta s diplomatskim predstavnicima stranih država zemalja koje utječu na razvoj i integracije u Evropi.

Gospodina *Pera Vinthera*, našeg prvog gosta, predstavio je prof. dr. Borna Bebek riječima:

"Gospodin Per Vinther dolazi iz Danske ima široko iskustvo u administraciji s transdisciplinarnim iskustvom u pristupu rješavanju problema vezanih za europske integracije. Po profesiji gospodin Vinther je inženjer što je na neki način specifično jer uglavnom većina gostiju koje smo dosada imali i koji su govorili o sličnim temama, imali su drugačiju profesionalnu pozadinu. Prije dolaska u Hrvatsku bio je angažiran kao službenik u Europskoj komisiji, a privatno je veliki ljubitelj prirode s posebnim interesom za ekologiju".

Svoje izlaganje g. *Per Vinther* započeo je ovim riječima:

"Vrlo sam zadovoljan što ste me pozvali na razgovor u ovaj familijarni krug, Paneuropska unija. Moram priznati da zapravo nisam pripremio formalni govor, nego ću se zadržati na nekim momentima koji se odnose na temu večerašnjeg susreta o odnosu Hrvatske i Europske unije danas."

EU je kao pokretni cilj i ako joj se Hrvatska želi pridružiti, u neko dogledno vrijeme, ona se mora prilagoditi kretanju toga cilja - EU. Naravno postoji određeni broj stvari kojima je EU stalno preokupirana - kako unutarnjih tako i vanjskih. To znači da će Hrvatska morati prihvatiti činjenicu da je prilično nisko na listi prioriteta EU. Kao prvo dozvolite mi da spomenem uvođenje zajedničke valute *eura* od 1.1.99. g., što znači da je trenutno jedanaest EU-zemalja uvelo uporabu jedne zajedničke valute u svim svojim financijskim transakcijama, s izdavanjem obveznica i dionica u *euru*. Za tri godine mi ćemo također izdati novčanice i kovani novac u *euru*. Tada će biti povučene iz optjecaja pojedine valute država. Period za povlačenje je šest mjeseci. To također ima veliku važnost i za države izvan EU, koje imaju trgovačke odnose s EU, što je slučaj i s Hrvatskom, čiji izvoz (oko 50%) otpada na zemlje EU. To je važno i za mnoge turiste koji će iz tih zemalja dolaziti u Hrvatsku u sljedećim godinama, što znači da će se i turizam morati prilagoditi takvim plaćanjima, a da ne govorim o hrvatskim štetištima koji imaju njemačke marke u čarapama - oni će ih morati uskoro promijeniti u *eure*.

Drugo, tzv. "Agenda 2000", koja je riječ vodilja za EU već oko dvije godine, zapravo recept za EU u odnosu na pripreme za proširenje na države prema istoku i prema jugu, kao i za financiranje operacija EU na početku idućeg stoljeća ili ako vam se više sviđa sljedećeg tisućljeća. U užujku ove godine održat će se sastanak državnih poglavara i predsjednika vlada država EU kad će se konačno odlučivati o financiranju EU u budućnosti. Novac je naravno potreban za proširenje, ali i za uobičajeno poslovanje Unije. Kao i u svakoj drugoj državi, ministri financija nisu baš sretni kad moraju osigurati više novaca za fondove. Ovog proljeća stupa na

snagu i tzv. *Amsterdamski ugovor*, koji je, druga veća revizija originalnog ugovora o stvaranju Europske unije, odnosno Europske zajednice, kako se je zvala u ono vrijeme, čeka se samo da ga ratificira tek manji broj država članica. Naravno moraju ga ratificirati sve države članice te ga primjenjivati u svom zakonodavnom sistemu. Neke će države morati čak mijenjati i neke odredbe svojih Ustavnih zakona. To će se dogoditi u proljeće. Zatim bi trebalo doći do promjene politike EU u odnosu na politiku zapošljavanja, prava građana i uključnje građana u strukture EU. Staviti će se "posljednje cigle" u konstrukciju odredaba o slobodnom kretanju građana unutar EU. Ljudi će imati pravo naseljavanja bilo gdje u EU. Osobe koje dolaze u Uniju izvana, s namjerom da se tu nasele, morat će dobiti tamo gdje uđu dozvolu za useljenje u skladu s njihovim pravima. Bit će ojačana i uloga EU kao svjetskog partnera. Unija je do sada bila najveći gospodarski partner koji je davao najveću pomoć zemljama u razvoju, ali u političkim pitanjima Unija nije imala neku važniju ulogu, kao SAD ili u neku ruku i Rusija.

Na kraju to će imati i implikacija na institucionalnu strukturu EU - kako će se donositi odluke u Uniji od trenutno petnaest članica, koja bi se za nekoliko godina mogla povećati za deset ili dvanaest daljnjih članica. Jasno je, da je za njeno efikasno i nesmetano funkcioniranje potrebno revidirati strukture koje su stvorene u pedesetim godinama za samo šest zemalja članica.

Najveći izazov za EU u sljedećim godinama je naravno proširenje na srednjoeuropske i sredozemne zemlje. U tom kontekstu treba gledati i na odnose Hrvatske prema EU.

Približavamo se kraju vrlo turbulentne dekade u ovom dijelu Europe, ali izgleda da ne dolazi do kraja turbulencija - pogledajte Kosovo. Europska unija od 1996. godine temelji svoje odnose s državama na ovom prostoru na regionalnom pristupu kao instrumentom konsolidacije Daytonskog sporazuma. Taj pristup jednostavno kaže da bismo željeli imati slične ugovore sa svim državama u regiji poštujući njihove razlike, uzimajući u obzir da one imaju svaka svoje karakteristike. Na tome će se temeljiti odnosi koje imamo s tim zemljama. Europska unija ne želi nametnuti neke nove političke supra-strukture u regiji. U vezi s regionalnim pristupom - u travnju 1997. godine Europska unija je postavila izvjestan broj uvjeta obzirom na poboljšanje demokratskih odnosa, većeg poštivanja ljudskih prava, prava manjina, tranzicije prema tržišnom gospodarstvu, te izvjesne uvjete u svezi s Daytonskim mirovnim ugovorom, koje bi morale ispuniti zemlje na koje se odnosi regionalni pristup - četiri zemlje bivše Jugoslavije i Albanija, kako bi se njihovi odnosi prema EU razvili polako prema točki kad bi mogle postati članicama EU. Ispunjavanje postavljenih uvjeta nije samo za Hrvatsku već za sve zemlje kojima su ti uvjeti postavljeni. Način kako se ispunjavaju ti uvjeti prati Europska komisija, koja svakih šest mjeseci podnosi izvještaj Vijeću ministara na temelju čega ministri odlučuju do koje je mjere razvoj događaja

zadovoljio te da li se pojedina zemlja može pomoći za daljnji korak u odnosu na EU. Regionalni pristup kaže da će udovoljavanje nekim od tih uvjeta na nižoj razini otvoriti PHARE program kao financijsku pomoć. Jedna ili dvije već imaju koristi iz PHARE programa. Daljnje udovoljavanje uvjetima će dovesti do otvaranja pregovora o sporazumu o trgovini i suradnji s pojedinim zemljama. A daljnje ispunjenje uvjeta bi dovelo do potpisivanja ugovora a kasnije, i to nije specificirano, do potpisivanja pred-sporazuma s Europskom unijom, što je posljednji korak prije ulaska u EU. Ali vrlo je teško reći kako će se brzo razvijati sve to.

Često se čuju kritike ovakvog pristupa - da je to nešto što se samo primjenjuje na Hrvatsku. Ali to nije tako. Europska unija primjenjuje regionalni pristup na srednjoeuropske zemlje, baltičke zemlje. I u drugom kontekstu, uvjetovanje također nije nešto novo, to je također primjenjivano i na kandidate iz srednje Europe za članstvo u EU, temeljom odluke iz Kopenhaga 1993. godine kad je postavljen izvjestan broj uvjeta, prema kojima te zemlje mogu postati članovima EU. Uvjetovanje je čak primjenjivano i unutar EU - već sam spominjao *euro*. Čak su i članice EU morale udovoljiti nekim uvjetima u svojoj ekonomskoj politici kako bi mogle prijeći na treći stupanj Europske monetarne i ekonomske unije, koji također uključuje i uporabu zajedničke valute. Znači, to nije ništa novo i nešto što je samo upereno protiv Hrvatske. Mnoge stvari koje tražimo od Hrvatske nisu samo naši uvjeti, već i mnogo toga na što je sama Hrvatska pristala već onda kad je postala članicom OECE-a i Vijeća Europe. Zato koji puta čujete da inzistiramo, da govorimo o slobodi medija, posebno elektronskih medija. Kada govorimo o reviziji izbornog zakona pozivamo se na preporuke koje su dio paketa hrvatskog članstva u tim drugim organizacijama, osim članstva u EU čijim članom ona želi postati. Mi cijenimo i pozdravljamo želju Hrvatske. Vrata su otvorena, ali ovisi o samoj Hrvatskoj da odluči kojom će brzinom proći kroz ta vrata. Ponekad se opet kaže da su vrata tu ali da mi stalno mijenjamo ključ na bravi. To nije slučaj - vrata su otvorena. To se vidi i iz činjenice da smo mi već u Hrvatskoj, mi trošimo novac ovdje u Hrvatskoj za obnovu, za humanitarnu pomoć, dajući podršku slobodnim medijima, nevladinim organizacijama koje rade na demokratizaciji i poštivanju ljudskih prava, kao i nevladinim organizacijama koje se bave posljedicama rata - kao bavljenje stradalnicima mučenja, traumatskih bolesti i sl. Nema temelja kritici da imamo nešto posebno protiv Hrvatske, mi se odnosimo prema Hrvatskoj možda kao prema djetetu koje se ne ponaša prema pravilima obitelji, ali to je iz simpatije, kako bismo je potakli da se pokrene u pravom smjeru. Mi ne pomičemo stalno gol ovamo onamo. Istina je da smo posebno naglasili neke zahtjeve koje smo postavili, imamo konstruktivan dijalog o tim zahtjevima s hrvatskim vlastima. O nekim se zahtjevima s vremena na vrijeme piše u tisku, ali često razgovaramo u vrlo prijateljskoj atmosferi o nekim od tih problema pokušavajući naći što bolja rješenja. Prihvaćam da to nije lako, ali tako je u svakoj zemlji, ne samo ovdje. Ima mnogo političkih razloga zašto se to ne može dešavati brzinom kako bi to neki željeli. Drago mi je da mogu reći da se u Hrvatskoj, općenito uzevši, stvari pomiču u pravom smjeru. Tako da nije više pitanje da li će se Hrvatska primaknuti bliže EU, da li će na kraju postati članicom EU, već je to pitanje kada će se to dogoditi.

Zamoljen sam da se pokušam koncentrirati i na one stvari koje bi Hrvatska mogla učiniti kako bi se približila Europskoj uniji. Sve što mogu reći je da Hrvatska treba ostvarivati ciljeve koje si je zapravo sama i postavila, ne zato da bi preko noći postala članicom Europske unije, već zbog nje same. Često naglašavam da i sama EU nije bez mana, ali željeli bismo vidjeti vjerodostojno prihvaćanje od strane hrvatskih vlasti da je to zaista ono što žele raditi kako bi ostvarili bliže odnose s EU. Hrvatska treba na tome raditi, pomoć

Brojna publika s puno je pozornosti i niz postavljenih pitanja pratila izlaganje Per Vinthera.

novca u fondovima da se udovolji svim problemima. Pomoć se daje sporazumno postoje poteškoće sada s petnaest članica - kako će to tek biti s dvadesetpet zemalja članica. Mogli bismo se dogovoriti o drugačijim kriterijima, da se prihvati i uzdržavanje u glasovanju, ako se nešto ne može donijeti jednoglasno. Sada imamo sustav da se odluke donose u Vijeću ministara i EU komisija je pretežno ona institucija koja predlaže, a Europsko vijeće i Europski parlament su oni koji odlučuju. Morat ćemo paziti kakav je sastav Vijeća ministara kako bi postojala stalna ravnoteža utjecaja između malih i velikih zemalja-članica. Jasno je da postoje velike zemlje, ili one zemlje koje misle da su velike, i manje zemlje. Kako je to rekao jedan belgijski političar "Danas u Europi postoje dvije vrste država, one koje su male i one koje još ne shvaćaju da su male." U globalnom pogledu mi smo svi male zemlje, ali neke zemlje nisu tako male. Neke zemlje koje su u kategoriji manjih prijavljaju se da će se njihov utjecaj u sustavu promijeniti ulaskom novih država u Europsku uniju. Znači prije nego što u narednim godinama dođe do proširenja, morat će se reformirati neke institucije Europske unije. Do proširenja će doći - gledajući optimističnije 2002. godine, ili konzervativnije 2003/4. godine. To se odnosi na sadašnjih pet zemalja s kojima se pregovara, zapravo pet plus jedna, a to je Cipar. Zatim tu je daljnjih pet zemalja s kojima se radi na poboljšanju njihovog stanja, na poboljšanju funkcioniranja njihovih institucija, tako da i one mogu ući u red zemalja s kojima pregovaramo, a onda mogu i one očekivati da uđu u članstvo EU u zadnjoj polovini sljedeće dekade. To se odnosi na zemlje kao što su Rumunjska i Bugarska. Ja uvijek govorim da iz te grupe nije isključena niti Hrvatska, kad jednom prijeđe prag i uđe u PHARE program i potpiše Sporazum o partnerstvu. Sigurno je da temeljom svojih potencijala Hrvatska može dostignuti zemlje kao što su Rumunjska i Bugarska. U najboljem slučaju to za Hrvatsku znači da govorimo možda o mogućem članstvu za deset godina. Ne želim nagađati, ali mislim da je pretpostavka njemačkog ambasadora, a Njemačka sada predsjedava EU, za ulazak Hrvatske u članstvo EU tek oko 2014. g. prepesimistička.

Završio bih svoje izlaganje željom za što boljim uspjehom svima onima koji rade na uključenju Hrvatske u Europsku uniju.

Diskusija

U najnovijem obraćanju naciji predsjednik Tuđman se ponovo osvrnuo na regionalni pristup prema Hrvatskoj, rekavši da Hrvatska odbacuje takav pristup. Tražen je komentar gosta uz pitanje: Do koje je mjere Hrvatska već ispunila uvjete koji su joj postavljeni?

Gospodin Per Vinther nije čuo Predsjednikovu izjavu, ali se čudi da se regionalnom pristupu daje koncept koji on nema. Sam Predsjednik je mnogo spominjao skandinavski model kao model rješavanja. Taj model je mnogo bliži političkoj kooperaciji - skandinavske zemlje imaju redovite zajedničke sastanke, na kojima razgovaraju o zajedničkim problemima, kao što se i redovito sastaju članovi parlamenata nordijskih zemalja. Takav regionalan pristup ne vidim u pristupu Hrvatskoj. Ne mogu razumjeti zašto bi regionalan pristup bio manje prihvatljiv nego skandinavski model.

Sloboda medija i izborni zakon?

Moram reći da se trenutno jako kritiziraju te dvije stvari. To su područja na kojima mora doći do poboljšanja. Jedan tim predstavnika EU prati demokratizaciju u Hrvatskoj. U cilju razjašnjenja naših zahtjeva mi smo naglasili da treba reformirati Hrvatsku televiziju, da treba promijeniti uređivačku politiku na HRT, uredništvo treba biti nezavisno, odnosno da mu treba omogućiti autonomno djelovanje. Neke su se promjene već desile npr. u prezentaciji vijesti, ali to nije dovoljno čak da bi se ispunile obveze preuzete kad je Hrvatska postala članom Vijeća Europe.

Što se tiče izbornog zakona - zahtijevaju se slobodni i poštenu izbori s fokusom na *pošten i fair*. Sada, s ovakvim izbornim zakonom, izbori u Hrvatskoj ne mogu biti *fair*, jer imate tzv. izbornu listu dijasporu po kojoj hrvatski državljani koji ne žive u Hrvatskoj biraju poslanike prema posebnoj listi što nije u skladu s općim pravilima OECE. Hrvatski državljani koji ne žive u Hrvatskoj mogu imati pravo glasa i birati predstavnike u Sabor, ali ne prema odvojenim listama već oni trebaju glasati za iste kandidate kao i svi ostali građani Hrvatske.

Da li smatrate da je Hrvatska regija ili individualni politički subjekt? Da li su subjekti ili države Skandinavije ušli u EU kao regija ili kao individualni subjekti? Da li je npr. Danska nacionalna televizija neovisna u svojoj uređivačkoj politici te da li postoji uopće europska država, odnosno u kojoj je europskoj državi nacionalna televizija autonomna i neovisna?

Ne razumijem baš dobro prvo pitanje, ali Hrvatska je individualni politički subjekt, suverena je država i takvom je priznajemo. Regionalni pristup pokriva pet zemalja, četiri od njih su dijelovi bivše Jugoslavije - SRJ, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Makedonija, te Albanija - to je regionalni pristup. Postoje neke sličnosti među tim državama, zato smo rekli da želimo slične sporazume s tim zemljama. Ne želimo nužno i identičan pristup, jer to su individualne - različite države. Ista stvar je s baltičkim državama - regionalni pristup, ali odnos nije potpuno isti jer ipak postoje razlike među tim državama.

Naravno da su nordijske zemlje ušle u EU individualno, opet zato što su neovisne, suverene države. Ista stvar je i s regionalnim pristupom ovdje, mi ne kažemo da se pet zemalja mora istom brzinom približiti EU. Ako Bosna ne želi ispuniti uvjete a Hrvatska želi - i ispunjava, to znači da se Hrvatska približava brže nego Bosna. Nema sumnje, svaku će se državu procjenjivati na temelju onoga što svaka posebno postigne i prema individualnim zaslugama.

Ne poznajem situaciju u televizijama pojedinih europskih zemalja, ali slažem se da u Danskoj imamo televiziju koje je vlasnik država, ali televizija nije pod kontrolom države. Ona ima neovisnu uređivačku politiku, koja je transparentna, a odgovorna je Danskom parlamentu. Istina, predsjednik Upravnog odbora može biti član stranke koja je trenutno na vlasti, ali to ne znači da on može utjecati na uređivačku politiku televizije, na ono što ona radi. Postoji jasna odvojenost između vlasništva i uređivačke politike odnosno vođenja televizije.

Činjenica da je dio stanovnika Danske bio protiv EU bio je čisto emocionalne prirode, bojali su se da će zemlju preplaviti stranci, koji će željeti doći i uživati visoku razinu životnog standarda, sistema socijalne skrbi. U stvari u Danskoj imamo oko 3% stranaca, od toga ispod 1,5% su bili iz ostalih EU zemalja. Dakle nije bilo rizika da će zemlju preplaviti ljudi s Juga. O sličnim se je problemima raspravljalo i u drugim zemljama, npr. Finskoj, gdje su se bojali da će zemlju preplaviti Talijani kad jednom uđu u EU. Ja ne vidim zašto bi jedan "toplokrvni" Talijan želio živjeti u Finskoj na zimi od -25. Takve bojazni su bile neutemeljene. U biti u Danskoj smo godinama imali diskusije između ljudi koji su vidjeli ekonomske dobrobiti od ulaska u EU i ljudi koji su osjećali da će nestati nacionalni identitet i nacionalni jezik. U stvari ništa se od toga nije desilo. Zapravo do većeg je vanjskog utjecaja došlo kroz putovanja Danaca u inozemstvo, jer oni veselo odlaze u Italiju, Grčku, na Majorku i u ostale tople zemlje. Utjecaj na dansku kulturu se sastoji više od onoga što sami Danci donose s takvih putovanja nego onoga što je donijelo članstvo Danske u EU. Rekao bih da sve više nestaje opozicija EU. Danska je izabrala da ostane izvan europske jedinstvene valute *eura*, i socijal-demokrati koji su sada na vlasti u određenom momentu bili su protiv ulaska u EU, ali oni sada zagovaraju skoriji referendum o danskom ulasku u sustav *eura*, jer nema razloga da Danska ostane izvan njega.

Bojim se da ne razumijem što je bio cilj drugog pitanja - ali da samo kažem - opće pravilo u EU je naravno slobodno tržišno gospodarstvo. Sve su zemlje to prihvatile. Jasno je da su u nekim područjima izabrali drugačiji pristup problemima. I to je sada regulirano Maastrichtskim ugovorom, tzv. subsidijarnosti koja temeljno kaže da se samo odluke za koje je zaista potrebno da se donose na razini Unije trebaju tako donositi. Sve ostalo se donosi na najnižoj mogućoj razini, nacionalno ili regionalno, što bliže svakom građaninu. To će pravilo važiti i za budućnost. To također znači da se odluke, za koje je potrebno donošenje na razini EU, moraju tamo i donijeti, te da nema odlučivanja o njima na nacionalnoj ili regionalnoj razini. Ako govorimo o zaštiti okoliša, o stvarima koje se tiču Unije kao cjeline, onda tu nema više individualnog nacionalnog odlučivanja, nego je odlučivanje na razini Unije. To važi u oba smjera. Rekao bih da je to dobro rješenje za EU jer u svakoj europskoj državi imate različite načine donošenja zakona, npr. na području zapošljavanja. Neke zemlje imaju striktno zakone o zapošljavanju. U Danskoj ima malo zakona o zapošljavanju, sve je regulirano pravilima o odnosima između poslodavaca i posloprimatelja.

Da li su Hrvati sami sebi najveći problem?

Da, mislim da su Hrvati sami sebi problem. Samo Hrvati mogu donijeti potrebne odluke kako bi približili svoju zemlju bliže Europi. To je zemlja u kojoj odluke - ako je zemlja demokratska, donose birači, znači ako se ne slažemo s vladom na vlasti, birat ćemo nekoga drugoga, tko će možda donijeti poboljšanja koja želimo - u vezi s ekonomijom, zapošljavanjem, obrazovanjem, zaštitom okoliša, itd. To se tako radi u svakoj demokratskoj državi, tako to treba raditi i u Hrvatskoj.

Dr. Pavić - ne sumnja da g. Vinther izražava mišljenja EU, pa i svoja vlastita te u tom kontekstu pita: Da li g. Vinther može navesti deset najvažnijih tiskanih medija u Hrvatskoj, da li zna profil uređivačkih tijela u tim novinama, tko im je vlasnik i tko ih kontrolira, te da li čita hrvatski tisak?

Ustvari zadnja primjedba o vlasništvu je jako teška. Tko zapravo zna tko su vlasnici pojedinih medija? Možete ih prosuđivati samo po onome što u njima čitate. Nisam siguran da li mogu navesti deset dnevnih listova - Vjesnik, Večernji list, Jutarnji list - možda bih mogao ovamo ubrojiti i Slobodnu Dalmaciju - negdje između Večernjeg lista i Jutarnjeg lista, a ako spominjemo najneovisnije novine to su Novi list i Glas Istre. Znam za Globus i Nacional, te Glas Slavonije koji baš i nije tako neovisan. Zatim možemo prijeći na radijske stanice od kojih je čitav niz neovisan, druge opet nisu. Od televizije - u ovoj državi imamo tri televizijska kanala koja su potpuno pod državnom kontrolom. Zatim imamo nekoliko regionalnih TV-stanica, mislim osam ili devet - Čakovec, Varaždin, Moslavina, Rijeka - ima licencu ali ne radi, Pula, itd., koje nisu zapravo prava alternativa televiziji pod državnom kontrolom, jer ove stanice dobivaju licence za emitiranje od Vijeća za telekomunikacije koje im ograničava njihovo emitiranje samo na vrlo uskom geografskom području. Ako dođe do povezivanja tih regionalnih televizijskih kuća mogla bi se stvoriti razumna alternativa trima televizijskim kanalima pod kontrolom države. Zapravo moram reći da odluka, koja treba također biti donesena u Saboru, da se otvori natječaj za četvrti neovisni nacionalni televizijski kanal je do izvjesne mjere tek blef - govorim otvoreno, jer nitko nema novaca da napravi novu televiziju u Hrvatskoj, jer na području Hrvatske treba mnogo relejnih stanica zbog neobičnog geografskog oblika koji ima Hrvatska. Morali biste imati deset ili dvanaest relejnih stanica itd., što bi koštalo mnogo novaca, ne vidim nekoga tko bi pronašao toliko novaca, a da ne govorimo o dodjeljivanju koncesija i licenci - koje je također područje gdje nema transparentnosti obzirom na način kako se to dodjeljuje.

Dr. Pavić komentira - g. Vinther govori s dozom prodike. Kad se govori o Hrvatskoj na to nema nitko pravo. Radi se o tome da postoje dvije Europe - jedna je Europa Hegela, Beethovena, Marie Curie - Sklodovske, Tiziana, itd., a druga je Europa ona koja odlučuje, ona Europa koja odlučuje i koju g. Vinther predstavlja - nema u primjedbi ništa osobnog - ta Europa koja odlučuje, ta se Europa složila i s Ovčarom i sa Srebrenicom, a danas se slaže s događajima na Kosovu. To znači, ne postavlja se samo pitanje da li nas Europa želi primiti nego se postavlja i pitanje da li mi želimo u takvu Europu. A to nije nikakvo protu-europsko stajalište - ja sam za onu prvu Europu, ali ne i za drugu. Sve ovo oko izbornog zakona, slobode medija, ljudskih prava zapravo ne stoji, jer je u proljeće 1995. g. - do 1.5.1995. g. - bilo sve spremno da Hrvatska uđe u PHARE program i Partnerstvo za mir, i da sklopi specijalne ugovore s EU, ali onda smo mi oslobodili naša područja, te pokvarili sve planove koje je EU imala s organizacijom tzv. krajine. I onda započinje hajka: ne valja ovo i ono, a sve je bilo spremno. Da nismo ušli u Bljesak i Oluju, onda bismo bili primljeni, ali pokvarili smo planove EU. Osim što se Europa osramotila u nekoliko navedenih slučajeva, mi takvu demokraciju kakvu ona propovijeda na našim prostorima ne ćemo, jer kako je gospodin Klein na skandalozni i sramotni način izveo izbore u korist Srba u Hrvatskom Podunavlju to mi ne želimo. Isto tako ne želimo onakav tip izbora i ono kako su izbori vođeni u Bosni i Hercegovini.*

* Napomena: valja uvažiti sadašnje djelovanje NATO-a i to da je ova tribina održana 20. siječnja 1999. godine

G. Vinther - mogu se složiti s komentarom, utoliko što Europa baš i nije stajala i promatrala što se događalo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, ali ona tada nije imala instrumente da bilo što učini u cilju rješavanja situacije u bivšoj Jugoslaviji. Spomenuo sam da Amsterdamski sporazum omogućuje i daje takve instrumente Europskoj uniji koji će pomoći u rješavanju političkih problema te vrste. Slažem se da ih tada nismo imali, ali ih nemamo ni sada da bismo mogli rješavati Kosovo. To je vrlo jasno. Ne slažem se s vama u vašoj primjedbi da ako bi se promijenio izborni zakon u smjeru da se diktiraju obveze Hrvatske u vezi njenog OECE članstva, da bi to otvorilo situaciju da dođe do još većih prijevara na izborima nego što je to danas, u to sumnjam. Ako bi postojale međustranačke izborne komisije, npr., što nije bio slučaj dosada, ako bi različita politička mišljenja imala isti pristup na medije, siguran sam da bismo imali drugačije izbore od onih koje smo vidjeli do sada. Zato ne razumijem ovakvo razmišljanje. Na kraju, naravno da ne dajemo lekcije nikome tko nam kaže da neće imati s nama nikakvog posla. Ali Hrvatska je ta koja govori da se želi približiti EU, pa EU kaže - da, mi to pozdravljamo, ali ako se želite pridružiti klubu - postoje neka pravila. Ako nam Hrvatska kaže da se neće pridržavati tih pravila, onda to znači da se ne želi nama približiti. To je u redu što se nas tiče. Onda neće biti nikakvih uvjeta, nikakvih provjera da li se poštuju uvjeti, ali o tome treba odlučiti sama Hrvatska a ne EU.

Dr. Živković - vraćam se nakratko na pojam regionalnog pristupa. Nije problem u regionalnom pristupu, problem je u potpuno pogrešnom definiranju regije od strane Europske unije - pogrešno je politički, povijesno, moralno, kulturološki itd. Hrvatska je u povijesti bila preko tisuću godina u regiji zajedno sa Slovenijom, Austrijom, Mađarskom, nikada nije bila - osim zadnjih 50-ak godina u regiji s Balkanom. Kulturološki to su dva svijeta, dvije civilizacije - nije stvar pitanje regija, nego je stvar pitanje neprirodnih regija. Postavlja se pitanje zašto EU inzistira na jednoj takvoj ne prirodnoj mezalijansi koja je svakako neprirodna povijesno. Osobno sumnjam u poštenje svakog onog, koji inzistira na takvoj alijansi, jer on - ili ne poznaje osnove povijesti ili je nepošten.

Druga stvar je usporedba sa Skandinavijom. Ako se uspoređuje sa skandinavskom regijom, ne smije se zaboraviti da je posljednji rat tamo bio 1805. godine. Nakon dvjesto godina napraviti ćemo mi i ovdje regije, ali Skandinavci nisu radili svoju regiju pet godina nakon 1805. godine, a od nas se traži stvaranje regije pet godina poslije užasnog osvajačkog rata.

G. Vinther - slažem se da se ne može uspoređivati jedno s drugim. Naglašavam da ni u kojem opsegu u regionalnom pristupu ne govorimo o tipu suradnje koja postoji među nordijskim zemljama - koje su također imale povijesno svoje nesuglasice, kako to dobro znate. Danas je to samo nogomet, ali u povijesti je bilo mnogo krvavije. Što pokušavam reći - to nije nešto što treba isticati kao nešto što je mnogo bolje nego što je regionalni pristup. Regionalni pristup u biti samo kaže da ste vi susjedne zemlje, vi biste trebali imati odnose jedna s drugom kao dobri susjedi, to je bit EU. Ne da morate imati zajedničke političke strukture ili nešto slično, ali morali biste biti u mogućnosti surađivati o pitanjima infrastrukture, telekomunikacija, graničnih prijelaza, i sličnih stvari koje su normalne među dobrim susjedima.

ULOGA HRVATSKE U EUROPI

Volker Schimpff MdL, Predsjednik odbora za Ustav i zakonodavstvo Saskog parlamenta

Već prije više od jednog tisućljeća Hrvatska se odlučila za Zapad. U ono vrijeme vjerojatno nitko nije bio svjestan kakve će posljedice za svjetsku povijest imati povezivanje Hrvatske s kraljevstvom Karla Velikog - povezivanje nije nastalo kao posljedica ratnog pohoda na Hrvate, nego je uslijedilo dobrovoljno, nakon zajedničke pobjede nad Avarima - i opredjeljenja Hrvata za rimsku crkvu - a time za savjest koja nije na raspolaganju države, protiv Cesaro-papstva bizantinskog kova. Zbog toga je upravo preko Hrvatske prolazila točno ona crta na kojoj su se stoljećima prelamali turski napadi na Europu. Već 1493. godine morao se hrvatski Sabor obratiti pismom na novog njemačkog cara Svetog rimskog carstva, Maximiliana I.: "Ovu silu zadržavamo već 70 godina i žrtvujemo naša tijela, naš život i sva naša dobra, te ratujući iz dana u dan branimo kao obrambena kula i predziđe kršćanstva kršćanske zemlje koliko je to ljudski uopće moguće." Ta žrtva u krvi trajala je još dva stoljeća. Hrvatska je ostala dio zapadnog svijeta time što ga je očuvala služeći kao *antemuralis christianitatis*. Narodi i države, koji se slučajnošću svoga rođenja na zapadu nisu morali odlučivati za Zapad ili za Istok; niti su bili u opasnosti da budu istrebljeni u osvajačkim turskim ratovima niti im se prijetilo da će biti *maknuti* sa zapada - koji svoj europski identitet prihvaćaju kao dar prirode - često njega uopće nisu svjesni. A Hrvati nisu dokazali svoje opredjeljenje za Europu samo tada, oni su ga stalno i uvijek ponavljali. Na sam prvi dan nove 1527. godine izabrali su Ferdinanda, brata austrijskog cara, za svoga kralja i tako se povezali zajedno s Mađarskom sa tada središnjom europskom silom. Odlučili su se za Europu i za borbu. Bilo je mnogo alternativa u okviru područja turske prevlasti, kako su to pokazala sljedeća desetljeća vladavine nacionalnog mađarskog protukralja Ivana Zapoljskog. Odluka iz 1527. godina bila je ekstremna, bila je bez kompromisno prozapadna, ona je značila rat. Ali isto tako ona je osigurala dijelu hrvatskih zemalja i većem dijelu hrvatskog naroda ostanak u političkoj i kulturnoj Europi, te tako dala nužan doprinos za preživljavanje političke i kulturne Europe. Ne bi bilo te Europe, koja se u 20. stoljeću mogla oduprijeti katastrofama komunizma i nacional-socijalizma, da Europa nije branjena 1566. godine pod Sigetom, 1593. godine kod Siska i 1683. godine pred Bečom. To naglašavam i zbog toga kako bih ukazao na cinizam predbacivanja, kojima se današnjoj Hrvatskoj želi pripisati u popis grijehova i savezništvo Ante Pavelića s nacional- socijalistima i fašistima te komunizam Josipa Broza Tita.

Ovaj pogled natrag u povijest ne bi bio tako fascinirajući, a u neku ruku bio bi i gotovo suvišan na ovom mjestu, da on - bez konkretnih imena i brojaka - ne opisuje europsku pripadnost Hrvatske sve do današnjih dana. Godina 1990. i 1991. ova se zemlja i opet bez kompromisno odlučila za Zapad i pri tome je ostala, usprkos tome što je od Crne Gore do Sibira bilo drugih post-komunističkih alternativnih modela, usprkos tome što je morala takvu svoju odluku platiti ratom i razaranjem, usprkos tome što su

narodi i države sa slučajnošću neosporavanog zapadnog porijekla primjenjivali puno premalo pomoći i puno previše odbijanja. I odluka iz 1990/91. godine bila je također ekstremna, jer je bila europska. Jedino po čemu se ona razlikuje od tadašnje - prije više stoljeća - je što u ona vremena nitko na Zapadu nije predbacio Hrvatima ekstremizam. To sigurno ne govori protiv Hrvatske, ali otežava hrvatsku politiku. Hrvatska je ostala vjerna sama sebi i svojem europskom identitetu, ali - užasne li konstatacije - Zapad je postao mnogo manje svjestan samoga sebe.

Dozvolite mi da ovdje ubacim kratko sjećanje na novogodišnju noć 1991. na 1992. godinu. Nas nekoliko njemačkih i talijanskih političara posjetili smo prve crte obrane Osijeka u Slavoniji koji je tada bio pod opsadom i bombardiranjem. U jednom podzemnom skrovištu - u koje sam, usput budi rečeno, bio presretan što sam stigao neozlijeđen, - pitali su nas puni predbacivanja, gdje je sada Europa, zašto ne pomaže. A ja sam im odgovarao da je Europa upravo ovdje - da Europa nisu briselski birokrati i diplomati sa svojim hrpama papira, nego ovi blatni, iscrpljeni ljudi u rovovima. Možda se mogao voditi isti dijalog sa skoro istim riječima - i prije pet stoljeća...

Hrvati su ostali vjerni samima sebi i svome europskom identitetu. Kao i prije jednog tisućljeća odlučuju se ponovo za Zapad. Taj Zapad je u međuvremenu udružen u jednu zajednicu - "u jednu sve užu uniju naroda Europe", u kojoj bi Hrvatska rado postala članom. Korist koju bi Hrvatska iz toga imala je očita - ali kako je taj Zapad prilično egoistična zajednica, postavlja se također i pitanje korisnosti za Zapad.

Dozvolite mi da se i tu vratim u povijest, ovaj puta u povijest ujedinjavanja Europe. Dvadesetih godina ovog stoljeća Britanski svjetski imperij nije se ubrajao u Europu, ali ubrajale su se francuske, portugalske i talijanske kolonije. Winston Churchill je to upravo tako vidio u svojem poznatom ciriškom govoru 1946. god. Moramo se zapitati, što je to bilo, što britanske prekomorske kolonije nisu mogle slijediti, ali što je Veliku Britaniju ipak dovelo do Europe?

To je bila ideja o Europi, nešto, što spaja narode Europe. Otto von Habsburg, najveći i istovremeno najodlučniji europski idealist našeg vremena, opisuje što je on osjetio kao posebnost Europe - nakon svoga povratka iz egzila u nama tako poznatoj Sjevernoj Americi: u srcu gradova uzdizali su se umjesto palača banaka crkveni tornjevi. Počinjen je zločin na takvoj idealnoj Europi. Europa je bila izdana, kad je u Bosni i Hrvatskoj pobijeno četvrt milijuna ljudi, bez da je Europska zajednica bilo što poduzela. Možda su ugovori dali legalitet europskom ujedinjenju, svoj legitimitet ono dobiva postavljanjem svojih ciljeva. Europa kakvu utjelovljuje Europska zajednica ostaje tek torzo tako dugo dok je iz nje isključen i najmanji dio Europe. S onu stranu bitke oko podjele kolača Zajednice, Europa dobiva samo onda, ako iz torza izraste cjelina.

¹Ugovor o Europskoj uniji od 7. veljače 1992. g., Čl. A.

Godine 1990. posvuda se govorilo da se zemlje kao Poljska ili Hrvatska vraćaju Europi. To je potpuno krivo - Europa je krnja ako se treba sastojati samo od Rima, Pariza i Münchena, dok joj ne pripadaju Weimar i Dubrovnik, Danzig i Dorpat. To je isto tako krivo kao i prihvatiti da se Njemačka povećala ponovnim ujedinjenjem. Niti za jedan kvadratni metar! Weimar, Potsdam i Leipzig nisu nikad bili izvan Njemačke usprkos Željeznoj zavjesi. Ista ta Željezna zavjesa koja je prolazila preko Njemačke dijelila je i cijelu Europu. Mi Nijemci istočno od te granice imali smo isto tako prirodno pravo na jednu njemačku državu, kao što Europljani istočno od te prijašnje Željezne zavjese moraju pripadati politički ujedinjenoj Europi.

Dozvolite mi da to pokažem jednim citatom iz 1968. godine koji počinje ponešto patetično: "...odlučnije se probila ideja o nužnosti jedne europske politike i jedne europske zajednice naroda ... donijela je na svjetlo dana stvarnost preispitivanja stare ideje o nužnosti jedne *zajednice svih europskih naroda* i stavila ju na dnevni red kao neodgodivu povijesnu zadaću. Prirodno je da je jedna takva zajednica bez Njemačke nezamisliva. Zbog toga Europa ne treba podijeljenu, pa prema tome i s pravom nezadovoljnu Njemačku, već treba nacionalno ujedinjenu Njemačku..."² To napisati i izdati 1968. godine - poneki njemački intelektualac još ne vjeruju u to 1998. godine! - trebalo je mnogo otpornosti prema duhu vremena i dnevnoj politici, k tomu je u jednoj komunističkoj državi trebala i ustrajnost i hrabrost. Autor je bio Franjo Tuđman, današnji hrvatski predsjednik države. Što postaje od nužnosti europskog ujedinjenja kad mi iz "*zajednice svih europskih naroda*" izbacimo riječ *svih*? Gdje ostaje njezin legitimitet, kad rečenica "prirodno je da je jedna takva zajednica bez Hrvatske nezamisliva" može također glasiti "jednu takvu zajednicu zamišljamo si prirodno bez Hrvatske"? I kako to opravdati - kad bi se odricanje suvereniteta, koje dolazi s daljnjim razvitkom prema Europskoj uniji, od jednih europskih naroda zahtijevalo, a kad bi se to isto drugim europskim narodima zabranjivalo?

Dakle, od potpune je koristi - kako ja držim: nenadoknadivo - za Zapad, omogućiti Hrvatskoj zauzimanje njenog mjesta tamo gdje to ona želi - kako ja mislim: tamo kuda ona također neopozivo već i pripada. Ne bih želio završiti ovu misao bez nekoliko rečenica o političkim posljedicama, koje bi imala Zajednica bez Hrvatske za samu Hrvatsku. Jedan mali narod, jedna mala država treba uvijek - a u znaku globalizacije i još više - povezivanje u veće strukture. Godine 1527. alternativa bi bila u Turskom carstvu i u nekom statusu između vazalstva - poput podunavskih kneževina, i potpunoj bespravnosti, poput Hrvata u Bosni i Hercegovini. I sada na kraju 20. stoljeća - 1990/91. godine alternativa je bila u "Jugoslaviji", a prema akademskim diskusijama u "euroslaviji" ili "balkanskoj uniji" - u diplomatskoj terminologiji u "regionalnom pristupu", - značenje joj je ostalo isto kao i 1527. godine, samo se sada paralele zovu vazalit - poput Crne Gore, i potpuna bespravnost - poput Albanaca na Kosovu. Europska unija ne smije više vezivati Hrvatsku u paket s Jugoslavijom, kao što je to do sada činila, te podupirala svoj postupak prisilnom mjerom kao što je suspendiranje ulaska u PHARE-program. Usput budi rečeno Saski zemaljski parlament zahtijeva svojom odlukom od 8. listopada 1998. godine neodgodivo primanje Hrvatske u taj pro-

gram. "Regionalni pristup" za tzv. zapadni Balkan znači još i više:

1. Hrvatsku se isključuje iz europskog ujedinjavanja,
2. Unutar samog koncepta zapadnog Balkana Hrvatskoj se dodjeljuje gora pozicija nego Albaniji i Makedoniji³
3. EU se odnosi prema Hrvatskoj apsolutno identično kao prema Srbiji⁴
4. nema nikakvih barijera ili granica za trgovinu i suradnju između Hrvatske, Bosne i Srbije⁵.

Prema tome, to znači da bi Hrvatska trebala s Jugoslavijom napraviti gospodarsku i političku zajednicu. Tako nešto proglašavati europskom vizijom i perspektivom, kao što to čini Carl Bildt, više je nego cinično. To znači Hrvatskoj na silu otimati njezinu europsku pripadnost.

Hrvatska se dokazala tijekom stoljeća kao kamen međaš Zapada, kao njegov branitelj, davala je svoj doprinos u njegovu stvaranju i oblikovanju. Ponašanje Zapada prema Hrvatskoj je bilo - za vrijeme užasa jugoslavensko-velikosrpske agresije - i još uvijek jest - u propitavanju europskih perspektiva Hrvatske - stalna kušnja legitimiteta europskih procesa. Prirodno je da je za onoga koga se propituje jedna takva kušnja kamen spoticanja, ali upravo zato je onaj koga se propituje - kako je znamo iz Biblije - postao kamen međaš.⁶

Bez Europe Hrvatska nije bila i nije moguća; ali isto tako neće biti niti stabilne Europske unije bez sudjelovanja Hrvatske. "Hrvatska bez Europe ne može, ali ne može biti niti Europe bez hrvatske uloge u njoj."

² Hansjörg Kretschmer, *Mogućnosti integracije i koncepti gospodarske suradnje EU-Hrvatska, u: Daimler-Benz Simpozij "Hrvatska u Europi", Stuttgart 1998, 58.*

³ Carl Bildt, *A Regional Plan for the Balkans, u: The European, 24. listopada 1996.*

⁴ Ib.: "ne treba biti nikakvih barijera ili granica za trgovinu i suradnju između njih".

⁵ Prema Petru 2, 7-8

⁶ M. Granić, *Transfer iskustva i pomoći, u: Daimler-Benz Simpoziju "Hrvatska u Europi", Stuttgart 1998, 97.*

² F. Tuđman, *Europa u procjepu između Istoka i Zapada (1968), tiskano u: F. Tuđman, Povijesna sudbina naroda. Izabrani odlomci, Bad Kissingen, Köln 1997., str.153.*

HRVATSKE TEŽNJE ZA PRIBLIŽAVANJEM EUROPSKOJ UNIJI IZ AUSTRIJSKE PERSPEKTIVE

Predavanje Austrijskog veleposlanika u Zagrebu, dra. Rudolfa Bognera, prigodom neformalnog druženja s članovima i prijateljima Hrvatske Paneuropske unije, u Zagrebu, 11.3.1999.

Poštovani gospodine predsjedniče,
dame i gospodo!

Izuzetna mi je čast odazvati se Vašem pozivu na neformalno druženje s članovima i prijateljima Hrvatske paneuropske unije u Zagrebu. Pretpostavljam da Vas zanima kako Austrija, koja je u drugoj polovini 1998. godine obnašala dužnosti predsjedavatelja Europske unije, a sada je članica Trojke, gleda na hrvatske težnje za približavanjem Europskoj uniji, i kako procjenjuje sadašnje šanse Republike Hrvatske za to. Zato bih Vam želio iznijeti svoja iskustva i razmišljanja o tome.

Najprije valja istaći sljedeće: Europska unija (EU) s radošću i zadovoljstvom primjećuje da široki spektar stanovništva Republike Hrvatske dijeli opredjeljenje hrvatske vlade za što skorije uključivanje Republike Hrvatske u euroatlantske institucije. Republika Austrija zbog svoje geografske, ali poglavito zbog svoje povijesne povezanosti s Vašim prostorom, posebno je srdačno pozdravila ovu odluku.

Međutim, svatko tko se želi pridružiti određenoj asocijaciji, dužan je poštivati njezina pravila igre. U slučaju Europske unije pravilo glasi: privrženost ciljevima europske integracije.

U svijetlu tih pravila igre prikazat ću u svojem izlaganju:

- Austrijsku pomoć Hrvatskoj od procesa desintegracije bivše Jugoslavije do danas (1990/1991-1998.),

- odnos EU-a prema Hrvatskoj, pri čemu ću pojasniti pojam koji u Hrvatskoj izaziva toliko sporenja i antieuropskih afekata. To je takozvani „Regionalni pristup“.

- Istaći ću ostvarene napretke,
- objasniti cilj prijateljske kritike Austrije
- i odagnuti stanovite špekulacije u Hrvatskoj,
- da bih na kraju formulirao jasan postulat budućeg djelovanja Republike Hrvatske.

Kao službeni predstavnik Republike Austrije u Zagrebu uvjeravam Vas da je Republika Austrija od samog početka desintegracije bivše Jugoslavije podržavala napore Republike Hrvatske da se što prije diplomatski prizna i uključi u europske organizacije: u tadašnju Pentagonalu i kasniju „Srednjoeuropsku inicijativu“ (SEI), u „Organizaciju za europsku sigurnost i suradnju“ (OEES), a od 1992. godine nadalje i u Vijeće Europe. Austrija je željela - i želi dalje - Republiku Hrvatsku (kao i ostale zemlje-nasljednice bivše Jugoslavije) što čvršće vezati uz temeljne ciljeve europskih integracije, koji su:

- izgradnja demokracije i „civilnog društva“,
- razvitak tržišnog gospodarstva,
- zaštita ljudskih i manjinskih prava.

To su kriteriji za postizanje napretka u demokratizaciji, kako u samoj Europskoj uniji, tako i u zemljama-kandidatima za prijem u Europsku uniju. Europska unija formulirala ih je na Kopenhagenskoj konferenciji 1994. godine, zbog čega ih zovemo „Kopenhagenskim kriterijima“.

Zašto se po tim unutarnjim kriterijima mjeri i Hrvatska, kojoj do danas još nije data mogućnost približiti se čak ni „čekaonici za Europsku uniju“, kao njegovom sjevernom susjedu Sloveniji ili drugim zemljama u tranziciji?

To pitanje bi nas odvelo u načelniju diskusiju o europskom identitetu i europskoj baštini; dopustite mi stoga da tek napomenem ovo: Europa - ako to ne zvuči suviše patetično - smatra da je njezin „raison d’être“ u implementiranju upravo tih navedenih temeljnih vrijednota.

Za Hrvatsku postoji još jedna bitna okolnost, zbog koje Europska unija inzistira na postizanju tih ciljeva, i zbog koje Europska unija „europsku zrelost“ Republike Hrvatske mjeri po svojim kriterijima:

Republika Hrvatska je jedna od zemalja-potpisnica Daytonskih/ Pariških ugovora. Daytonski ugovori po svojim obvezama pokrivaju veliki dio bivše Jugoslavije. Ne može se nijekati da Hrvatska kao

zemlja potpisnica tih ugovora spada u te prostore, da je zbog toga povezana s Bosnom i Hercegovinom kao i sa SRJ, posredno i s Republikom Makedonijom, i da zato unutarnje stanje u Republici Hrvatskoj utječe na razvoj u svim tim zemljama, kako u pozitivnom, tako i u negativnom smislu.

Sada sam već dotaknuo takozvani „Regionalni pristup“ („Regional Approach“).

Republika Hrvatska, osim što je s BiH i SRJ jedna od zemalja potpisnica Daytonskih/Pariških ugovora, zajedno s njima spada u krug onih zemalja, s kojima Europska unija još nije sklopila ugovore o pridruživanju. Europska unija smatra da u cilju „uspostave bilateralnih odnosa između Europske unije i zemalja te regije“ mora raditi na postizanju mira i stabilnosti, te gospodarskog razvitka“ u tim zemljama, i da u traženju implementiranja uvjeta i u pružanju pomoći mora pristupiti jedinstveno prema svim tim zemljama. Međutim, taj nastup mora ujedno biti i individualan i fleksibilan, voditi računa o posebnostima svake od tih zemalja. Zato govorimo o tome da Strateški dokument sadrži načelo „kondicionalnost“ / „uvjetovanost“.

Za suradnju u skladu s načelima jedinstvenosti i fleksibilne individualnosti Europska je komisija razradila *Strateški dokument* koji je Vijeće za opće poslove Europske unije prihvatilo i usvojilo na sjednici od 24. veljače 1997. godine. Taj strateški dokument utvrđuje političke i gospodarske uvjete koji omogućuju „koherentnu, transparentnu politiku za razvitak bilateralnih odnosa na području trgovine, financijske potpore i gospodarske suradnje, te ugovornih odnosa...“

Uvjeti su raščlanjeni u nekoliko operabilnih i provjerljivih elemenata, a Vijeće će u suradnji s međunarodnim organizacijama nazočnim u toj regiji, tj. poglavito s organizacijama Ujedinjenih naroda/UN i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) pratiti i vrijednovati implementiranje obveza iz međunarodnih ugovora. Veoma je važno naglasiti da zastoji u jednoj zemlji i nedostatak spremnosti za suradnju kod jedne strane ne smiju ispaštati ostale zemlje.

Elementi koje Europska unija uvjetuje, jesu

1. Autonomne trgovinske olakšice - trgovinske preference: one se odobravaju svakoj pojedinoj zemlji u onoj mjeri u kojoj svaka od njih poštuje osnovna načela demokracije i ljudskih prava i omogućuje izgradnju međusobnih gospodarskih odnosa.

2. Otvaranje PHARE-programa uvjetuje se vjerodostojnim preuzimanjem obveza sa strane svake zemlje da će provoditi demokratske reforme. Svaka zemlja mora ostvariti vidljivi napredak u primjeni opće priznatih normi za ljudska i manjinska prava.

Za Republiku Hrvatsku to konkretno znači:

- izvršavanje obveza iz Daytonskih ugovora,
- poglavito obveza suradnje s Međunarodnim sudom u Haagu (ICTY), s posebnim naglaskom na izručivanju ratnih zločinaca,
- izvršavanje obveza prema Federaciji BiH, prema Republici Srpskoj i prema SRJ.

Implementiranje tih obveza treba uskladiti s Općim okvirnim ugovorom za uspostavu mira, a pod pokroviteljstvom Visokog predstavnika međunarodne zajednice.

U odnosu prema Hrvatskoj Europska Unija naglašava nužnost poštivanja ljudskih i manjinskih prava, te ostvarivanje slijedećih demokratskih načela:

- uspostava reprezentativne vlade;

- izvršna vlast i njezina tijela moraju raditi po zakonu i biti dužne odgovarati i polagati računa;

- dioba vlasti;

- slobodni i tajni izbori razumnim vremenskim razmacima i pod poštenim uvjetima za sve stranke;

- izbjeglicama i raseljenim osobama te prognanicima Hrvatska treba uvjerljivo omogućiti povratak u njihova prijašnja mjesta boravka i osigurati im zaštitu, napose kad se ljudi vraćaju na područja, na kojima će oni predstavljati etničku manjinu.

- Nadalje se od Hrvatska očekuje opredjeljenost za gospodarske reforme;

- Hrvatska mora poduzimati suštinske i sadržajne korake prema suradnji sa susjednim državama,

- uspostaviti s njima otvorene odnose, slobodu kretanja osoba i roba; Hrvatska treba otvoriti granične prijelaze između Republike Hrvatske i Republike Srpske.

- Suradnja s Organizacijom za europsku sigurnost i suradnju (OESS) radi implementiranja Temelnog sporazuma iz Erduta bitan je preduvjet koji Strateški dokument Europske unije nalaže Republici Hrvatskoj;

- U odnosu prema BiH Hrvatska treba upotrijebiti svoj utjecaj na bosanske Hrvate da raspuste organe Hercegbosne i da surađuju na uspostavi i funkcioniranju Federacije, te da omogućuju međunarodnim snagama izvršavanje njihovih mandata. Republika Hrvatske suodgovorna je i za privođenje ratnih zločinaca među bosanskim Hrvatima pred Međunarodni sud u Haagu (ICTY).

U Hrvatskoj se nerijetko čuju prigovori na adresu Europske unije, da ona ne uvažava hrvatske napore da implementira svoje obveze, da ignorira napretke, čak da nakon svakog hrvatskog napretka EU istrese iz rukava još jedan dodatni uvjet samo da bi Hrvatsku optužila za neispunjenje obveza:

Ja bih Vam htio pokazati da Europska unija želi biti pravedna prema svakoj zemlji i njezinim uvjerljivim naporima: Naime, EU ističe u svom Strateškom dokumentu da je pridruživanje Europskoj uniji „evolutivni“ proces; ona prihvaća da je stupanj implementiranja njezinih uvjeta na početku pregovora o pridruživanja niži nego u kasnijim fazama pregovora. Gospodin Per Vinther, Specijalni izaslanik Europske komisije (EK) u Zagrebu, spomenuo je mnogo puta da Europska unija *ne traži perfekciju*, jer i ona sama nije perfektna. Ali Europska unija se neće zadovoljavati malim, površinskim, kozmetičkim promjenama, nego će uvijek inzistirati na suštinskim promjenama. I poslije sklapanja ugovora o pridruživanju Europska unija pratit će i dalje razvitak; ukoliko dođe do težeg nepoštivanja uvjeta, primjena sporazuma se može zamrznuti ili čak obustaviti.

Republika Austrija u europskim institucijama daje do znanja da je Hrvatska na pojedinim segmentima implementiranja Daytonskih ugovora ostvarila vrlo dobre napretke, i da je ona ispred većine drugih zemalja Istočne i Jugoistočne Europe koje također traže prijem u Europsku uniju.

Republika Austrija se maksimalno zalaže za to da Europska unija „nagradi“ te napore. Rezultat austrijskog posredovanja za vrijeme njenog predsjedavanja Europskom unijom bila je odluka Europske unije donešena takoreći u posljednjoj minuti: da Europska unija sudjeluje na *Konferenciji za razvitak i obnovu*, koju je Vlada Republike dne. 4. i 5. prosinca 1998. održala u Zagrebu i potvrdi time svoju spremnost potpomagati obnovu kuća i infrastrukture

ratom razorenih područja. Iako ta konferencija nije odmah dala one financijske rezultate koje su mnogi u Hrvatskoj očekivali, ona je ipak jasno dokumentirala priznanje međunarodne zajednice da ona treba Hrvatsku potpomagati u njezinim nastojanjima oko obnove i razvitka ratom razorenih krajeva.

U financijskim doprinosima međunarodne zajednice uključeni su i prilozi koje Austrija kao neto-platioc mora davati u proračun Europske unije; to je, naravno, novac austrijskih poreznih obveznika. Europska unija zato mora veoma pažljivo i odgovorno ulagati u projekte koji dugoročno doprinose stabilizaciji i miru u regiji. Europska unija tu financijsku potporu smatra ubrzanjem procesa povratka izbjeglica i stvaranja zdrave materijalne baze za izgradnju demokratskog i pravnog poretka.

U pogledu povratka izbjeglica srpske nacionalnosti u Hrvatsku, hrvatska je Vlada već mnogo učinila. Danas postoji sustav za dobivanje potrebnih osobnih dokumenata, stambene su komisije osnovane, a isto tako i komisije za uspostavu povjerenja. Ali još treba mnogo učiniti da bi proces povratka krenuo zadovoljavajućim tempom.

U ovakvom krugu prijatelja i osoba zainteresiranih za budućnost svoje domovine ne može se ne spomenuti činjenicu da Republika Hrvatska pokazuje ozbiljnije nedostatke - nedostatke na koje Europska unija kao i drugi članovi međunarodne zajednice naročito osjetljivo reagiraju: Riječ je najprije o *reformi elektronskih medija*, tj. „Hrvatske radio-televizije“ (HRT), o njezinoj pretvorbi od državne u javnu ustanovu, koja bi bila u stanju pružati, jamčiti i štiti objektivno, cjelovito i istinito informiranje. Inzistiranje na toj reformi nije neprimjeren zahtjev ili jedan od tih dodatnih uvjeta kakve Europska unija navodno uvijek iznova trese iz rukava da bi Hrvatsku držala što dalje od sebe. To je uvjet koji proizlazi iz članstva Republike Hrvatske u Vijeću Europe. Hrvatska ne može odagnati odgovornost za nedostatke nabranjem primjera zemalja gdje također nema nestranačke televizije ili privatnih televizijskih stanica. U drugim zemljama, kao na primjer u Austriji, kriterij javnog informiranja - objektivnost, cjelovitost, istinitost, svestranost - zadovoljavaju se na drugačiji način: učinkovitim mehanizmima međustranačke kontrole, zastupljenošću svih relevantnih čimbenika u zemlji, tako da visoka razina pluralizma osigurava ne samo kontrolu, nego i svestranost informiranja. Žalimo stoga što Republika Hrvatska do sada nije uvažila one preporuke za reformu medija, koje joj je Vijeće Europe dalo još 1996. godine i nije unijela tražene reforme u prerađeni Zakon o medijima.

Druga bolna točka je *reforma Izbornog zakona*: I ta je reforma uvjet koji proizlazi iz članstva Republike Hrvatske u Vijeću Europe. Međunarodna je zajednica Hrvatskoj dala precizne preporuke što treba mijenjati: Najvažnija, ali ne i jedina, je ukidanje posebne liste zastupnika za dijasporu. Nije uopće sporno da hrvatski građani koji žive u inozemstvu, trebaju imati pravo glasovanja - ali oni bi trebali glasovati za kandidate koje biraju i građani u samoj zemlji, kako je to u velikoj većini europskih država. U onim rijetkim primjerima, gdje postoje posebne liste zastupnika iz dijasporu, ti zastupnici imaju tek simboličan, ali ne i bitan udio u parlamentima, kao što je to slučaj u Hrvatskoj.

Kašnjenje s tim reformama je dvostruko otežavajuća okolnost, u ovoj godini predizborne kampanje. Novi izborni zakon trebao je već biti dovršen, kako bi sve stranke imale jasne smjernice za

svoje predizborne prezentacije; kašnjenje reforme stavlja oporbu u neravnotežan položaj. Bojimo se stoga da će predstojeći izbori za Sabor, bez obzira što će biti korektno provedeni, opet biti ocjenjivani kao „nefer“.

Kao što Vam je poznato, zbog nedostatka koje sam spomenuo, Europska unija uskraćuje Hrvatskoj i dalje otvaranje PHARE-programa.

Austrija kao zemlja-članica Europske unije mora kao članica Europske unije donositi takvu odluku. Međutim, Republika Austrija kod svojih europskih partnera zagovara razumijevanje za to da Hrvatskoj treba priznati već uočene napore, prve korake u pravcu ispunjavanja još otvorenih uvjeta i - ukorak s time - pružati konkretnu potporu iz drugih programa pomoći. Sredstva iz fondova proračuna za obnovu bila bi kanalizirana u program obnove, i to ne samo u materijalnu obnovu - kuća, infrastrukture - nego i u izgradnju „civilnog društva“. To nije izravna pomoć za jednu ili drugu stranu, nego za zemlju i njezino stanovništvo, ulaganje u dugoročno stabilno demokratsko društvo.

U posljednje vrijeme čula su se oko tih projekata nagađanja o tome da Europska unija preispituje učinkovitost „Regionalnog pristupa“ u odnosu prema Republici Hrvatskoj, i da je navodno sklona - ako ne već napustiti ga - onda uvesti stanovite modifikacije, praviti iznimke, i da bi Republika Hrvatska mogla dobiti neke povlastice. Ali to su želje, po kojima se tumači stvarnost; istina je da Europska unija stalno preispituje koncept „Regionalnog pristupa“ po kojem radi sada već tri godine. Istina je također da Regionalni pristup po svojim dosadašnjim rezultatima ne udovoljava očekivanjima, tj. u slučaju Hrvatske, da se nije bitno približila Europi što se tiče sukladnosti njezine stvarnosti sa zacrtanim načelima. Za sada nema znaka za to da Europska unija kani odustati od tog koncepta.

Kao zaključak prikaza aktualnog stanja u Republici Hrvatskoj u svijetlu kriterija Europske unije nameću se slijedeće tvrdnje:

Republika Austrija ulaže velike napore u podršci Republici Hrvatskoj pred Europskom unijom. Na Republici Hrvatskoj je sada da snažnim argumentom opravda zalaganje Austrije i drugih prijatelja Republike Hrvatske u europskim institucijama. Naj snažniji argument bi svakako bilo implementiranje prije spomenutih, još neispunjenih zahtjeva vezanih uz produbljivanje demokratskih struktura. Ali ispunjenje je potrebno što prije, bez daljnje odgode.

Kao prijatelj Republike Hrvatske govorim otvoreno, i zato sam nastojao zorno prikazati o čemu ovisi uključivanje Republike Hrvatske u euroatlantske strukture: o aktivnoj suradnji s međunarodnom zajednicom na ionako malenom broju zahtjeva: na reformi HRT-a i izbornog zakona.

Uvjeren sam da će građani Republike Hrvatske zbog svoje europske orijentacije znati iznaći učinkovite puteve kako ubrzati proces ispunjavanja europskih kriterija. Ja Vam u ime svoje zemlje želim brz uspjeh, dobrobit Republike Hrvatske, budućnost koja je u zajedničkoj Europi, dok samoizolacija vodi u zastoj i do skretanja s puta napretka.

PARTNERSTVO I MEĐUSOBNO RAZUMIJEVANJE

*Govor potpredsjednice Vlade i ministrice za Europske integracije Republike Hrvatske,
Strasbourg, 10. ožujka 1999. godine*

Cijenjeni članovi Europskog parlamenta, dame i gospodo, prije svega dopustite mi da vam se zahvalim što ste mi omogućili ovu razmjenu gledišta o sadašnjoj situaciji u Republici Hrvatskoj.

Tijekom 1998. godine Hrvatska se po prvi puta nakon osamostaljenja mogla okrenuti gospodarskim i socijalnim pitanjima. Izvanredne okolnosti u kojima je Hrvatska došla do svoje državnosti su iza nas, i sada je prvi dugoročni strateški cilj uključenje u europske integracijske procese.

Hrvatska je europska zemlja. Njezina pripadnost europskom kulturnom i civilizacijskom krugu je očigledna. Naša nastojanja da postanemo dio modernih političkih, gospodarskih i obrambenih europskih struktura nikad nisu bila tako izrazita kao danas. Od stjecanja samostalnosti postignuti su već prvi koraci u tom smjeru, ali nismo zadovoljni ukupnim rezultatom.

Razlog tome je prije svega rat koji je trajao pet godina. Unutarnje političko okruženje i mnogostruki transformacijski procesi kroz koje prolazi hrvatsko društvo dodatni su uzroci polaganosti toga procesa. Kako bismo mogli što brže nadoknaditi izgubljeno vrijeme, svi slojevi društva moraju biti uključeni u potpuno prihvaćanje priznatih europskih vrijednosti i standarda.

Naš strateški cilj je postupna ali potpuna transformacija svih segmenata društva što je potrební preduvjet za nadvladavanje socijalističkog naslijeđa, prilagođavanja slobodnoj tržišnoj ekonomiji i prihvaćanja demokratskih standarda zapadnog svijeta. Nova mima vremena u Hrvatskoj donijela su i odgovornost da se definira nova strategija i način djelovanja. Nema potrebe redefiniranja naših ciljeva, oni su uvijek bili jasni - članstvo Hrvatske u EU.

Poboljšanje odnosa s EU je danas jedan od prioriteta hrvatske Vlade. Vjerujem da se može reći da ni jedna strana nije zadovoljna s razinom odnosa. Velika većina hrvatskog stanovništva dala je podršku za članstvo Hrvatske u EU. Očigledno je da je to prirodni izbor i jedini izbor.

Naši odnosi s EU prošli su različite faze. Nakon polaganog i opreznog poboljšanja početkom 1990-ih godina slijedilo je prebrzo pogoršanje i razni politički pritisci. Od prihvaćanja *Regionalnog pristupa* 1997. godine, naši odnosi stagniraju. Hrvatska je danas, nažalost, jedina država u Europi, osim SR Jugoslavije, koja nema institucionalizirane odnose s EU.

Dame i gospodo,

dopustite mi da također kažem nekoliko riječi o političkim uvjetima postavljenim od strane EU. Kad se procjenjuje ispunjavanje političkih uvjeta, ili njihovo neispunjavanje, potrebno je uzeti u obzir cijeli period ovih posljednjih nekoliko godina. U tom periodu hrvatska Vlada, zajedno s međunarodnom zajednicom uspješno je privela kraju proces mirne reintegracije Podunavlja. UNTAES misija završila je 15. siječnja prošle godine, i vjerujem da se može reći da je to

bila jedna od najuspješnijih misija UN-a do sada. Iako je tada bio završen fizički proces reintegracije mora se još mnogo toga učiniti kako bi se postigla reintegracija ljudi u tom području.

Proces povratka svih građana, rekonstrukcija i razvitak područja koja su bila zahvaćena ratom velik je izazov s kojim smo suočeni. Mora se naglasiti da je Hrvatska jedina država u regiji koja uspješno provodi i omogućava povratak svih svojih građana bez obzira na nacionalnu pripadnost, a akcije i inicijative koje poduzima hrvatska Vlada stvorile su uvjete za otvaranje mnogostranog procesa povratka u cijeloj regiji. Program povratka koji je usvojila hrvatska Vlada u lipnju prošle godine temelji se na načelu bezuvjetnih prava na povratak svih građana. Stvaran fizički povratak hrvatskih građana srpske nacionalnosti je značajan rezultat programa povratka usvojenog prije šest mjeseci. Oko 25.000 osoba se vratilo svojim domovima u 1998. godini. S osobama koje su ispunjavale uvjete za povratak u prethodnom periodu, to iznosi sveukupno oko 50.000, od kojih je oko polovine iz Podunavlja a ostatak iz SRJ.

Postignut postotak povrataka je realističan ako se uzme u obzir objektivno okruženje, posebno gotovo potpuna devastacija kuća, ekonomije i komunalne infrastrukture kao i veliki broj nagaznih mina. Osim toga velik broj izbjeglica iz Bosne-Hercegovine koji se ne mogu vratiti privremeno su smješteni na tim područjima. Poslijeratna rehabilitacija zahtijeva nediskriminirajuću eliminaciju posljedica rata. Povratak protjeranih osoba i izbjeglica na mjesta odakle potječu mora biti praćen rekonstrukcijom fizičke i socijalne infrastrukture. Međunarodna zajednica, posebno EU, već je dala značajnu pomoć na tom polju. Međutim postojeće potrebe zahtijevaju daljnje proširenje takve suradnje.

Prioriteti na tom polju su odabrani kako bi maksimalno pomogli procesu povratka, te uključuju: deminiranja, obnovu kuća, obnovu javnih zgrada i socijalne infrastrukture, rehabilitaciju ekonomske infrastrukture te razvitak bliže i šire regije. Suradnja Hrvatske s međunarodnom zajednicom po tim pitanjima stalno se poboljšava, te je stvorena atmosfera za daljnji otvoreni i konstruktivni dijalog u odnosu na sva pitanja povratka.

Treba također naglasiti činjenicu da ekonomska i politička situacija u cijeloj BiH predstavlja veliku zapreku povratku. Iznad svega, politička situacija u Republici srpskoj koja se trenutačno rapidno pogoršava, zapravo sprječava povratak bosanskih Hrvata i Bošnjaka.

Kao potpisnik i jamac Daytonskog sporazuma, Hrvatska aktivno promovira implementaciju načela i obveza dogovorenih u Daytonu. U okviru toga mi smo potpisali Sporazum o posebnim odnosima s B-H Federacijom. Hrvatska vlada je nedavno dala svoj prijedlog vlastima Federacije o dopunama toga Sporazuma i očekuje daljnje razgovore i

sporazum o predloženim dopunama ovog proljeća. To će doprinijeti daljnjoj stabilizaciji regije i dati jednakopravnost svim konstitutivnim narodima u B-H, što je potreban preduvjet za jačanje B-H institucija na svim razinama.

Nadalje, Hrvatska i B-H su potpisale Sporazum o luci Ploče i Neumu. To je označilo veliki korak naprijed prema poboljšanju bilateralnih trgovačkih odnosa i daljnju stabilizaciju ove regije kao i poboljšanje odnosa sa susjedima.

U svezi suradnje s Međunarodnim sudom za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije u Haagu, Hrvatska aktivno surađuje sa Sudom i omogućila je dobrovoljni dolazak izvjesnog broja optuženih. Međutim, hrvatska Vlada nije zadovoljna radom i rezultatima rada Suda. Do sada ni jedan od ratnih zločinaca optužen za počinjene ratne zločine za vrijeme agresije na Hrvatsku nije u Haagu. Istovremeno nema optužaba za užasna nedjela počinjena protiv Hrvata u B-H.

Što se tiče ostalih otvorenih pitanja, slobode medija i promjene izbornog zakona, Vlada je nedavno poduzela niz potrebnih inicijativa na tom području i usko surađuje s međunarodnom zajednicom kako bi u potpunosti implementirala preporuke Vijeća Europe i OSCE-a.

Kako je ova godina izborna godina u Hrvatskoj, od velike je važnosti da se postigne konsenzus u oba ova pitanja, kako bi se našlo rješenje koje će istinski doprinijeti daljnjoj demokratizaciji hrvatskog društva i stvoriti atmosferu tolerancije.

Na kraju, očekujemo od EU stvaranje pravih partnerskih odnosa i objektivnu procjenu situacije u Hrvatskoj. Naznačeno je u Regionalnom pristupu da će svaka država koja je u njega uključena biti prosuđivana prema njenim vlastitim zaslugama, i da neće ovisiti o brzini kretanja najpolaganijih. Ako je to načelo i ako će se ono poštivati, onda mi s pravom očekujemo značajna poboljšanja naših odnosa u toku ove godine i nadamo se da nećemo postati taoci izborne godine ili brzo pogoršavajuće situacije u široj regiji.

Dame i gospodo,

dozvolite mi da se kratko osvrnem na aktivnosti Ureda za Europske integracije koji je osnovan prije nešto manje od godinu dana. U početnom periodu prioriteta su bili usmjereni na područje obrazovanja i javnog informiranja.

Vlada je osnovala program stipendija za postdiplomski studij na temu europskih pitanja. Taj program je usmjeren prema mladim stručnjacima koji će raditi u administraciji i suočavati se s europskim pitanjima. U sklopu tog programa oko dvadesetak studenata su već poslani na vodeće europske institucije a nadamo se da ćemo ove godine podijeliti još tridesetak dodatnih stipendija.

Posebna pozornost se pridaje informiranju prema ministarstvu, institucijama i javnost. Preveden je izvještaj o broj temeljnih EU dokumenata uključujući Sporazum o EU i Bijelu knjigu. Jedan od strateških zadataka Ureda je priprema plana aktivnosti integracije Republike Hrvatske. Taj Plan će biti temelj za pripreme detaljne strategije integracijskih aktivnosti, koja će zacrtati glavne korake potrebne u toj sferi kao što su zakonsko usklađivanje i prilagodba gospodarske politike. Izazovi s kojima se suočavamo su brojni, ali nisu nepremostivi.

U završnom dijelu mogega izlaganja željela bih se okrenuti budućnosti i spomenuti neka područja na kojima bi hrvatska

Vlada željela surađivati s međunarodnom zajednicom (a posebno s EU i Vijećem Europe).

Kako bi se postiglo postupno prihvatanje i primjena zapadnih standarda valja osnovati institucije koje će ih primjenjivati u potpunosti. Prihvatanje kako zakonskih tako i demokratskih standarda će omogućiti reafirmaciju vladavine zakona, ali to će u mnogomu ovisiti o načinu implementacije. Pomanjkanje institucionalnih odnosa s EU sprječava upotrebu uobičajenih mehanizama suradnje dok je unutarnja implementacija dovoljna da se postigne puna harmonizacija zakonskog sustava.

Prihvatanje demokratskih standarda i daljnja demokratizacija cijelog društva postići će se kroz potrebna institucionalna prilagođavanja, (o kojima se trenutačno razmišlja po institucijama te se mobilizira široka suradnja civilnog društva i ne-vladinog sektora). Vlada je formulirala nekoliko inicijativa, uključujući osnivanje Ureda za nevladine organizacije. Svrha svih tih aktivnosti je da se unaprijedi stanje ljudskih prava i osnovnih sloboda te da se pronađu modaliteti za nediskriminirajuće učestvovanje civilnog društva u procesu odlučivanja.

Međunarodna pomoć i ekspertiza potrebne su za uspješni završetak demokratske pretvorbe institucija, posebno medija, ljudskih prava, obrazovanja, zaštite kulturnog i prirodnog naslijeđa, okoliša i ostalo.

Djelotvorni mehanizmi za implementaciju zakonskih i demokratskih standarda su prema tome pretpostavka za čvrsto i održivo stvaranje vladavine zakona i završavanja procesa tranzicije. Postojeći sustav je preopterećen s naslijeđenim problemima i suočen s velikim poteškoćama u implementaciji unutarnjeg restrukturiranja bez pomoći izvana. Taj dio se mora ojačati na dva glavna područja - tehnički dio administracije pravnog sustava kako bi savladao postojeći zaostatak neriješenih sporova i institucionalni dio implementiranje novih zakonskih instrumenata potrebnih za primjenu demokratskih standarda.

Sva ta pitanja su predmet ekstenzivnih diskusija koje smo imali s predstavnicima Vijeća Europe. Dogovorili smo se da se naša suradnja proširi na pripreme, reviziju i amandmane nekih hrvatskih zakona. To bi nam trebalo omogućiti brzo prilagođavanje hrvatskog zakonodavstva sa standardima Vijeća Europe. Prema tome stvorit će se i preduvjeti za poboljšanje naših odnosa s EU. Hrvatska je zaista spremna intenzivirati konstruktivne dijaloge i suradnju sa svojim međunarodnim partnerima o svim tim pitanjima.

Što se tiče trenutačnih promjena u okviru EU - mi potpuno razumijemo izazove s kojima je momentalno Unija suočena - monetarna unija, pregovori o "Agendi 2000", institucionalne promjene, proširenje, izbori za EP, kriza na Kosovu. Kao što je Specijalni poslanik EU u Hrvatskoj izjavio neki dan u intervjuu koji je dao hrvatskom tisku, mi smo svjesni da Hrvatska definitivno nije jedan od prioriteta EU. Ipak, pozivamo EU da bude aktivnija, jer Hrvatska je generator stabilnosti u široj regiji i spremna je nastaviti igrati tu konstruktivnu ulogu. Da bismo uspjeli, treba nam stvaranje dinamičkih odnosa koji se temelje na partnerstvu i međusobnom razumijevanju.

Na kraju, dame i gospodo, želim ponoviti našu otvorenost i spremnost za sve vrste diskusija o svim otvorenim pitanjima i suradnju s ciljem pune integracije Republike Hrvatske u Europske integracijske procese.

Dr. Mladen Vedriš

TRIBINA

GLOBALIZACIJA I NJEZIN UTJECAJ NA ZAPOSŁJAVANJE U HRVATSKOJ

O temi globalizacije vrlo zanimljivo predavanje popraćeno nizom primjera održao je 9. prosinca 1998. *dr. Mladen Vedriš* kojeg je publici predstavio voditelj tribine *dr. Borna Bebek*

“Počasćen sam i dirnut. Ovakav srdačan i prijateljski doček je sigurno nešto što može otežati, a ne olakšati predavanje jer emocije nadvladavaju. Zaista vas pozdravljam kao ugledne Zagrepčane i ljude koji predstavljaju tradiciju i vrijednosti našega društva. Kada to imam prilike neposredno ovdje vidjeti i doživjeti, sretan sam što sam stjecajem okolnosti i određenih poslova, bio u mogućnosti doprinijeti da zajednički stvaramo infrastrukturu Paneurope u trenucima kada je Hrvatska napravila iskorak u samostalnost, a vi ste je sve ove godine na pravi način prezentirali.

O ovoj temi dosta je toga već rečeno i napisano, toliko smo bombardirani iz medija i različitih izvora informacija da je pravo pitanje što se tu još može novo reći. Što se može reći, što bi bilo možda drugačije ili prezentirano na drugačiji način od onog što je već poznato. I sada, kad sam došao ovamo i sjeo, kroz glavu mi je proletjela slika jednog događaja koji će možda na najbolji način stvoriti strukturu za večerašnji razgovor. Nastojat ću dati osnovne teze ovoga što je zamišljeno, a nakon toga bih bio slobodan pozvati vas da kroz razgovor i pitanjima pokušam odgovoriti na dio možda onog u uvodnom izlaganju neću reći.

Koja je to slika? Negdje 1992. godine bio sam domaćin u Dvercima u Zagrebu g. Somođiju, također Zagrepčanu, koji je negdje 50-tih godina otišao iz Zagreba. Nakon Australije otišao je u Singapur. Kad je boravio u Zagrebu zamoljen je da održi predavanje za o tome što znači suvremeni management u svijetu. On je bio potpredsjednik Thompson Electronics i predsjednik te kompanije za Istočnu Aziju sa sjedištem u Singapuru. Njegovo predavanje u Zagrebu bilo je zanimljivo i dobro posjećeno. Otvorilo je vrata jednog novog svijeta, tog globaliziranog svijeta o kojem ćemo danas govoriti.

On već tridesetak godina živi u njemu i očigledno vrlo uspješno djeluje. Stjecajem okolnosti, godinu i pol nakon toga bio sam u Singapuru na čelu delegacije koja je išla u tu malu državu vidjeti dvije bitne stvari: kako su oni uspjeli, jer nas je to zanimalo kao model za ono što smo znali da čeka Hrvatsku. S druge strane željeli smo im se predstaviti, bez nekih velikih pretenzija da će odmah krenuti neki veliki poslovi, naprosto da jedna takva zemlja u tom dijelu svijeta zna da Hrvatska postoji. Drugog dana boravka zazvonio je telefon u mojoj sobi u hotelu. Zvao je g. Somođi. Prekorio me što mu se nisam javio jer je želio da se sastanemo. Ispričao sam mu se jer je moj program bio jako nabijen i strukturiran, a nisam ni znao da li će tih dana on biti u tvornici. Ipak smo se dogovorili da se sastanemo. Poslao je po mene auto i u roku od 15 minuta došli smo u tvornicu u industrijskoj zoni Thompson Electronics, jedne od najjačih svjetskih tvrtki u tom dijelu svijeta.

Gospodin Somođi predstavio me svojim prvim suradnicima, petorici ključnih ljudi od kojih su trojica bili Hrvati iz Zagreba, bivši radnici RIZ-a. U Zagrebu su bili višak, RIZ je nestao, a u tvrtki Thompson, u tom globaliziranom svijetu, od petorice ključnih ljudi - njih trojica su vodila taj posao s 3.500 ljudi. Zahvaljujući njima operacije su se uspješno razvijale, jer je dobar dio poslova rutinski, kreacija je sadržana u tehničkom timu i tom managementu. Znači, ukoliko bih htio ocrtati globalizaciju, Hrvatsku i zapošljavanje, mislim da nema boljeg primjera od toga. Hrvatska znači ima ljude koji mogu sudjelovati u toj globalizaciji, ali nažalost, stjecajem raznih okolnosti o kojima možemo kasnije i razgovarati, ti ljudi u tom procesu sudjeluju izvan Hrvatske.

Tako dolazimo do prvog bitnog pitanja: što je zapravo globalizacija i kako je nastala? Globalizacija je nastala s jedne strane brzim tehnološkim napretkom koji je spojio svijet u komunikaciji, u načinu proizvodnje, koji je unificirao niz stvari. Istovremeno komunikacije koje su postale neusporedivo protočnije, učinile su da protok poslovnih događaja i informacija jednostavno inkorporira svijet. Korak po korak stvorena je zajednička protočna mreža. Svijet se najednom našao u toj mreži te je oni razvijeniji, koji su je stvarali i prepoznaju kao svoju šansu.

Može se reći vrlo jednostavno da je globalizacija neutralan fenomen koji je po logici stvari bešćutan kao što je bešćutna svaka alatlika. Prema tome bitno je kako se upotrebljava, kako se njome služi takav će i biti rezultat. Prema pojmu globalizacije, prema njoj se ne možemo odrediti a priori ni pozitivno niti negativno. Ovisno kako se postavimo, da li ćemo naći za našu malu zemlju odgovarajuću nišu u tom procesu, dobit ćemo pravi odgovor da li smo dobitnici ili gubitnici u tom procesu. Zašto je nastala globalizacija i što ona nosi u sebi. Prije nego je svijet globaliziran na ovakav način, kada je egzistirao parcijalno na jedan klasičan način, u ekonomskom smislu funkcionirao je dobrim dijelom na nečemu što se zvalo komparativna prednost. Nekome je dragi Bog poklonio da ima ugljen, drugome željeznu rudaču, trećem naftu, četvrtom plodne terene na kojima je obrađivao zemlju i prema tome svaki se u tom svijetu specijalizirao za nešto za što je imao prirodne pretpostavke. Klasičnom razmjenom dolazilo je do trgovine u kojoj su se razmjenjivale robe, kasnije usluge, turizam, itd. Na tom principu svijet je dobrim dijelom funkcionirao do ovog trenutka, do ovog iskoraka kojeg je donijela tehnologija i komunikacije, kada je nastupio drastičan zaokret prema nečemu što su Amerikanci, konkretno Porter, nazvali “konkurentne prednosti nacije”. Dakle, ne više ono naslijeđeno od prirode, što je dragi Bog poklonio, nego ono što se zna napraviti.

Danas konkurentne prednosti nacije čine srž pojma globaliziranog svijeta. Možda je najplastičnije dati primjer. Uzet ćemo za primjer jednu malu zemlju - Singapur, koji je

po veličini kao Zagreb i Zagrebačka županija a po izvozu, bruto društvenom proizvodu i ostalim gabaritima predstavlja velesilu. Kao ilustracija razlike između komparativnih i konkurentnih prednosti može poslužiti i jedna druga daleka azijska zemlja - Tajvan. Ta zemlja velika kao 60 % Hrvatske, ima oko 20 milijuna stanovnika. Kada se nađete u takvoj situaciji na jednom relativno malom prostoru, pitate se kako ćete ljude zaposliti. Znamo da je prije 20-tak godina tekstil s Tajvana osvojio svijet. To je bila komparativna prednost - puno ljudi koji vrijedno rade, šivača mašina praktično ne prestaje raditi. Međutim, što se desilo? Ljudi koji su organizirali proizvodnju otišli su korak naprijed. To znači da su tvrtke koje su stekle izvjesni početni kapital, iskustvo i znanje, danas u poziciji da u Milanu, Parizu ili Rimu kupe vrhunsku tekstilnu kolekciju za određeno godišnje doba od pojedinog materijala. Istovremeno, u distribucijskim kanalima koji su dobrim dijelom u SAD, jer to je najjače tržište, u Europi, ili bilo gdje drugdje, imaju dogovorene kvote na bazi dosadašnjih rezultata kvalitete. Znači imaju osiguran plasman za te kolekcije. Nakon toga na ekranu kompjutera pronalaze iduću kariku. Ne više da se to šiva kod njih, jer razvoj je kod njih učinio radnu snagu skupljom, te je koriste za druge sofisticiranije proizvodnje i tehnologije, nego traže po svijetu gdje to mogu najpovoljnije napraviti. Mene su konkretno pitali kakva je situacija u Hrvatskoj jer su trenutno najpovoljnije radili u Rumunjskoj, Bugarskoj i Ukrajini. Te zemlje to dobro rade pod kontrolom njemačkih tehničara ili inženjera. Za nas kažu da smo im preskupi, znaju da smo tradicionalno dobri ali preskupi. Nakon toga naravno dolaze banke, njihove ili strane koje daju garancije i tako se krug poslovanja zatvara.

To su samo neki primjeri konkurentnih prednosti što radi pamet i organizacija. Znači, taj sustav organizacije, taj sustav vrednovanja pameti i kapitala postaje danas dominantan u svijetu. Mogli bismo uzeti bilo koju drugu branšu, da li je to proizvodnja mercedesa, BMW-a ili nekog drugog tehnološki kompliciranog proizvoda koji se sastoji od niza komponenti koje se danas proizvode u različitim dijelovima svijeta.

Evo i drugog primjera na tu temu konkurentnih prednosti koji je vezan uz nas i Njemačku. Nijemci proizvode elektromotore i po tome su poznati u svijetu, međutim nalaze kooperante gdje se to god može proizvoditi jeftinije. U Hannoveru sam bio gost jedne tvrtke koja to radi u Končaru. Danas srce motora radi Končar. Istovremeno jedan njihov njemački partner kupio je u Mađarskoj tvrtku koja proizvodi ležišta. I sada ta ležišta putuju iz Mađarske u Zagreb, tu se kompletiraju i preko Njemačke se dalje izvoze. Prema tome, drugi primjer konkurentnih prednosti pokazuje da nije više važna komparativna činjenica da je njemački radnik tradicionalno poznat da radi dobre motore i da je njemačka roba pouzdana. Oni su za logistiku, kontrolu kvalitete, financijski management, međutim sama proizvodnja se dislocira.

Zašto toliko o tome? To je s jedne strane najbolji primjer što je globalizacija a drugo je pitanje kako se pozicionirati u toj globalizaciji u odnosu na vlastito zapošljavanje? Može se na dva načina: kao oni koji rade na Tajvanu - pa su nosioci toga, najveći dobitnici i organizatori proizvodnje ili na drugi način - da se u tom lancu sudjeluje u ostvarenju jedne od tih karika. Ako bismo pokušali karakterizirati stvaranje jedne globalne atmosfere - danas su u svijetu dva procesa koja se isprepliću. Jedno je "merger" ili "acquisition"-međusobno spajanje kompanija. Tako nastaju istinske globalne svjetske tvrtke koje pokrivaju ukupno tržište. Uzet ću i primjer iz farmaceutske industrije. Za razvoj jednog lijeka koji će na tržištu imati globalnu vrijednost poput našeg *Sumameda*, razvojna istraživanja koštaju u prosjeku oko 620 milijuna dolara. To je grubo rečeno gotovo milijardu maraka. Prema tome, to je prvi prag kojeg se mora prijeći da bi se s proizvodom došlo na tržište, da bi se u jednom roku eksploatacije nadoknadila ta ulaganja, ostvario profit koji će opet pokrivati buduće investicijske zahvate.

Znači, svijet se sve više pretvara u mjesto gdje tzv. globalni igrači svojim sustavom istraživanja, marketinga, financijske infrastrukture međusobno konkuriraju. Svejedno je da li je to automobilska industrija, farmaceutika, telekomunikacije i sl. S druge strane kako mogu na taj proces odgovoriti nacije i države? Samo jednom aktivnom ekonomskom politikom i angažmanom na terenu, koji se permanentno mijenja, stvara se nova konfiguracija, štite se nacionalni interesi. I tada, kada štite svoje nacionalne interese, ta se zaštita ne obavlja više samo u okvirima vlastite zemlje nego širih regionalnih struktura. Imamo s jedne strane Europsku uniju, s druge strane udruženja zemalja Dalekog istoka, s treće strane imamo naftu, s četvrte strane, unutar našeg srednjoeuropskog prostora imamo CEFTU. Prema tome, traže se prostori gdje se u tom prvom krugu širi mogućnost dostupa roba, usluga, istraživanja, kapitala. Tako ojačan ulazi se u globalne konkurentske odnose. Naravno, postavlja se pitanje što i kako Hrvatska radi da bi se nosila s tim trendovima. Da imamo više vremena mogli bismo razgovarati što su napravile ne tako velike zemlje, nego male zemlje, što je napravio Luxemburg, Portugal, Irska. Često se pokušava relativizirati mogućnost Hrvatske da se nosi s tim

globalnim procesima uz tvrdnju da je ona mala zemlja. Jedna Nizozemska koja ima približno 15-16 milijuna ljudi također je negdje dvije trećine površine Hrvatske. Skandinavske zemlje su po broju stanovništva negdje na razini Hrvatske.

Znači, u tom globaliziranom okruženju ne radi se o tome da li ste veliki ili mali, nego da li prepoznajete svoju šansu ili ona prolazi mimo vas, naravno uz cijenu koju vi plaćate. Bit ću konkretan na slučaju Hrvatske: ako postoji nešto gdje se Hrvatska može uključiti u taj globalizirani proces, u raspodjelu tog kolača, to je sigurno njezina pomorska orijentacija. Vi dobro znate da smo mi u bivšoj Jugoslaviji godinama ukazivali na to da Hrvatska ima šansu, da je ta šansa na moru, da je okrenuta prema svijetu. Sada su te rasprave gotovo utihnule. Riječka luka koju smo praktički pustili da propada u ovom okruženju, poznata je u svijetu. Kada razgovarate s biznis sektorom, sa strancima, oni će vam na karti uprti prst u Rijeku i pitati se da li je moguće da je tu more najdublje usječeno u europski kontinent? Brodogradnja, ako je Hrvatska imala negdje svoj *market share* u tom globaliziranom svijetu, onda je to bilo u brodogradnji, gdje je brod iz Hrvatske bio po kvaliteti verificiran, a istovremeno smo bili među prvih pet u toj proizvodnji. Znači, Hrvatska apsolutno taj potencijal nosi.

Međutim, da sada malo progovorim o tome što se zapravo Hrvatskoj desilo u kontekstu drugog dijela naše teme - a to je pitanje zaposlenosti i zapošljavanja. Prema službenim statističkim podacima Hrvatska je 1990. godine imala oko 1,568.000 zaposlenih da bi 1998. godine, ukoliko uspoređujemo isti kontigent radne snage, taj broj bio negdje oko milijun. Znači, više od pola milijuna radnih mjesta je nestalo, od toga 260 tisuća u prerađivačkoj industriji a oko 60 tisuća u građevinarstvu. Ukoliko pogledamo podatke o brutto društvenom proizvodu, on je opet po službenoj statistici iznosio negdje oko 25 milijardi 1990. godine s uslugama koje su kasnije uključene. Doživio je drastičan pad tijekom ratnih godina. Oporavkom, koji bi bio po stopi, koja je skromnija od drugih tranzicijskih zemalja, on bi negdje po procjeni bio krajem ove godine oko 20 milijardi. Međutim, vidjeli ste da je u raspravama oko budžeta, on naglo porastao do 27 milijardi. Po toj logici bi se za Hrvatsku moglo reći da rata i pada proizvodnje i svih dramatičnih okolnosti koje osjećamo, barem po statistici nije bilo. Međutim, radna mjesta ne možete na taj način "šrafirati", pola milijuna radnih mjesta u Hrvatskoj je nestalo. Industrijska proizvodnja danas ima indeks 70 u odnosu na onaj 100 iz 1990. godine.

Turizam, međunarodni dio turizma, znači inozemna noćenja, kreće se oko polovice, ovisno o pojedinim godinama, onoga do 1990. godine. Ono što je drastično poraslo to je porezna presija. Danas u Hrvatskoj, bez obzira kako mjerili brutto društveni proizvod, negdje oko 60% preraspodjeljuje država, uzima od građana, od biznis sektora, i različitim mehanizmima preraspodjeljuje. Kada je uveden porez na dodanu vrijednost, upravo pred mjesec dana, gospodin Barišić i ja smo imali priliku čuti od direktora ureda Svjetske banke da smo mi jedna u tome posebna zemlja, jer jedino se u Hrvatskoj prihod od poreza na dodanu vrijednost drastično povećao po uvođenju. Sve ostale europske zemlje su imale u prve dvije do tri godine pad a tek onda, neku stabilizaciju, što znači da su ga znatno realnije odmjerile. To ističem zato što smo na jednoj strani vidjeli tendencije globalizacije a sada smo ušli u drugi dio ove domaće priče koja se zove vlastita

ekonomska politika i kako se nosimo i postavljamo prema tom procesu za kojeg smo rekli da ima neutralan karakter a i o nama ovisi kako ćemo ga efektivirati.

Statistički podaci govore da je u zadnja tri mjeseca u Hrvatskoj nestalo 40.000 radnih mjesta netto. Kad kažem netto, to znači da je taj pad bio 23.000, 25.000, negdje oko 12.000 ako uzmete zapošljavanje to je onda 40.000 netto radnih mjesta koja su nestala. Za ilustraciju veličine: Pliva, jedna od naših najvećih tvrtki, ima oko 4.500 zaposlenih, znači mi smo u roku zadnja tri mjeseca ostali bez 8 ili 9 tvrtki veličine Plive. Za usporedbu prema podacima današnjeg "Financial Times" - a za Njemačku, gdje se odmah na drugoj strani u svjetskim vijestima govori da je svojevrsan pad stope nezaposlenosti zabilježene u Njemačkoj sada stao, a da je u novembru broj nezaposlenih porastao za 4.000 ljudi. Prema tome, Nijemci smatraju da je ovo podatak relevantan u zemlji od 80 miliona ljudi, da ga objave i da predstavlja nacionalnu brigu. Prema tome, kada bih to stavio u širi kontekst, danas nema u Europi, i ne samo u Europi jedne ozbiljne zemlje koja u centar svojeg interesa i odgovornosti, u centar ne predizborne kampanje nego aktivnosti kada ima mandat, ne stavlja pitanje zaposlenosti. Na zaposlenosti se zapravo sve prelama. Ukupna uspješnost jednog integriranog društva mjeri se prema dva parametra: stopi zaposlenosti i sposobnosti da se investicije pretvaraju u ubrzani tehnološki razvoj. I tu je Hrvatska, naravno, tek na početku. Možda još jedna konstatacija koja je bitna kad kažem da je Hrvatska tek na početku: ona se odnosi na naš položaj i poslovanje sa svijetom. Naime, Hrvatska ostvaruje negdje oko 55% svoje vanjskotrgovačke razmjene s Europskom unijom i daljnjih 20% sa CEFTOM. Znači, 75% mi ostvarujemo s tim europskim okruženjem, s time da nismo član niti jedne od tih dviju asocijacija. Niti imamo ugovor o pridruženom članstvu s Europskom unijom niti smo član CEFTE. Što to znači u praktičnom smislu? Pitajte ljude koji sudjeluju u izvozu. Znači da su 10 ili 15% skuplji od konkurencije zato jer sve prelevmane, carine i ostala opterećenja plaćaju po stopama koje su više od onih koje se odnose na članice. Istovremeno, pitam vas, koje to tvrtke u Hrvatskoj godišnje ostvaruju stopu profita od 10 ili 15% pa da mogu reći da to gube od profita, a ne zapravo od vlastite supstance. Sve to skupa govorim iz jednostavnog razloga da se shvati da određeni procesi koji se po svojoj pojavnosti javljaju zadnji znak imaju gubitak radnih mjesta. To što nam se dešava je poput onog drveta na Zrinjercu kada vidite da se suši, znajte, da je netko kad je asfaltirao teren ili kad ga je ograđivao mehanički ili organski ošteti. Žalosno je što na kraju završava da to drvo nestaje ili mora biti uklonjeno.

Znači, na nama kao društvu je da prepoznamo gdje su uzroci problema, da prema tome gradimo strategiju i da nakon toga djelujemo. I nije to specijalnost Hrvatske, nije to u tom globaliziranom svijetu nešto što je ekskluzivno za Hrvatsku. Takva ista pravila ponašanja važe za svaku drugu zemlju bez obzira u kojem dijelu svijeta. Možda da se prebacimo nakratko u Južnu Ameriku. Imao sam priliku razgovarati s onima koji su kreirali tzv. čileansko gospodarsko čudo, s njihovim uglednim ekonomistima i s jednim od sinova Andronika Lukšića, čovjeka koji je u Čileu uspio. Dok su objašnjavali kako su korak po korak izlazili iz anarhične situacije, što su poduzimali, u jednom su času rekli: znate, mi smo sve to skupa uspjeli u roku ne dužem od 17 godina. Prema tome, za uspjeh

preko noći treba najmanje 10 godina. Naime, to govorim zato jer su oni u tom procesu bili toliko angažirani da su tih 17 godina osjetili kao jednu veliku godinu, u svakom danu se znalo što se radi i što se dešava. Za Hrvatsku možda ne treba 17 godina ali će sigurno trebati jedno ili dva mandatna razdoblja da se ovo o čemu govorim postavi kao model koji funkcionira. Nema tu djelomičnih rješenja, nema čuda, nema proklamacija i u ovom globaliziranom svijetu nema više autonomnog razvoja koji će doći sam po sebi. To je možda ključna poruka današnjeg globalnog gospodarstva.

Pokušat ću biti konkretniji. Moje je uvjerenje da se zapravo male zemlje, zemlje koje su na putu razvoja, bore za inozemne investicije, dolazak vanjskog kapitala i da mi zapravo želimo od razvijenih zemalja, da li je to Amerika, Europska unija ili slično, dobiti što više toga i donijeti kući. Kad sam bio u SAD-u u jednoj velikoj luci na Istočnoj obali i kad sam vidio da je velika luka zapravo manji dio ukupne biznis aktivnosti u Portlandu, iako niz industrijskih pogona i hala koje niču oko nje zapravo nose tu aktivnost, pitao sam ih: dobro kako vi to uspijevate? Odgovorili su: "vrlo jednostavno, tučemo se s drugima. Idemo i u Europu i u Aziju i objašnjavamo da kod nas mogu najjeftinije i najbolje raditi, da imamo dobru infrastrukturu, obrazovanu radnu snagu. Onda su mi pokazali hangar gdje Japanci rade određeni tip automobila. Vrlo jednostavno, zato jer kad dolaze brodovi s automobilima iz Japana šteta je da idu prazni natrag. Određeni model koji se radi za čitav svijet samo u Americi ide natrag iz Amerike u Japan. Istovremeno, porezne olakšice, kvalificirana radna snaga i recipročni odnos između dvije države pogoduju takvoj investicijskoj klimi. No, poanta je, da se za razvoj i za investicije bore i najjači, oni, za koje bi se reklo da očekuju da se stvari dese same po sebi. Sve dalje ilustracije, koje bih mogao dati, pojedine podatke i slično ili ste već imali prilike vidjeti ili bi samo ponavljao ove tendencije o kojima sam govorio.

Na kraju bih se zapitao - gdje je izlaz? Kako u tom globaliziranom svijetu o kojem smo govorili, s takvom slikom zapošljavanja kakvu imamo, gdje je šansa za Hrvatsku i gdje se može ostvariti zaokret?

Prvo i osnovno pitanje i odgovor je da je - u sferi politike. I to ne u sferi politike na razini dnevnih prepucavanja, svađa, nego u sferi jednog krupnog zaokreta u orijentaciji. Hrvatska mora shvatiti da ne može opstati drugačije nego kao dio ovoga svijeta, ali tako da prihvati i pravila ponašanja koja u tom svijetu postoje. Ako se ključni prigovori odnose na nekoliko segmenata, to je pitanje odnosa prema medijima, prema izbornom zakonu i provedbi izbora i naravno ponašanja u regiji, tada moramo shvatiti da će svijet pričekati da Hrvatska uvaži

te parametre, ali neće od njih odstupiti. Istovremeno, sve ekonomske implikacije plaćamo mi sami. S naših 0,04% s koliko sudjelujemo u vanjskotrgovačkoj razmjeni Europske unije, vjerujte mi, nećemo im puno naškoditi ako smo li ovakvi ili onakvi. Ali sa 75% usmjerenih na njih ili na one zemlje koje će sutra postati dio njih, Hrvatska bez toga ne može disati. To je prva pretpostavka koja potpuno identično važi i za Sloveniju i Poljsku, Mađarsku, Češku, Estoniju i sve druge zemlje koje su kandidati da u prvom krugu uđu u Europsku uniju.

Drugo, mi moramo kod kuće obaviti dovršenje unutrašnjih radova koji imaju tri osnovne karike: dobri zakoni, efikasna javna uprava i kvalitetna, uspješna ekonomska politika. Ako bilo koju od te tri karike ispustite, niste zapravo napravili ništa. Nema efikasne uprave ako zakoni nisu dobri, imajte dobre zakone i efikasnu upravu a da ne znate kuda ćete ploviti, potrošiti ćete dosta vremena i energije a neće biti uspjeha. Nova ekonomska politika mora staviti upravo ovu temu - zapošljavanje u središte pozornosti. Da bi to postigla ovakvo porezno opterećenje ne može opstati, kamatno rasterećenje mora se učiniti, jer je kamatna stopa danas u Hrvatskoj negdje dva do četiri puta viša nego u okruženju kod naših partnera.

Evo još jednog primjera. Probajte biti postolar i kupujte kožu tri ili četiri puta skuplju nego vaš susjed, radite najbolje cipele ali bojim se da ćete ih teško prodati. Izgradnja infrastrukture se mora otvoriti prema onima koji žele participirati u tom poslu, otvoriti se prema kapitalu koji to može efikasno napraviti. Hrvatska nema sama dovoljno svoje akumulacije niti može opteretiti građane da to financiraju. I naravno, obrazovanje. U najnovijoj studiji Svjetske banke koja govori o razvoju u zadnjih godinu dana i budućim tendencijama pod naslovom "Knowledge for the World Market" danas je ukupno tehničko znanje i humane discipline ono što nosi razvoj svijeta. Prema tome, Hrvatska ima tu tradiciju ali nije dovoljno da je to tradicija, nego mora postati svakodnevica, i to znanje tada postaje software na ovom hardware-u, za koji sam rekao da se mora stvoriti: zakoni, uprava i ekonomska politika.

Naravno, ostaje zadnje pitanje ima li tome alternativa? Postoji li osim ovog puta neki lakši put, postoji li neki izlaz sa strane? To će možda ilustrirati jedna rečenica koju je izgovorio predsjednik Austrijske gospodarske komore u jednom razgovoru godinu dana prije nego je Austrija ušla u Europsku uniju. On je rekao po prilici ovako: "Vidite, mi smo svjesni da će kada uđemo u Europsku uniju negdje oko 15% naše ekonomije imati problema jer Europa je otišla naprijed. Mi smo se malo uspavali, nismo dovoljno konkurentni i imat ćemo problema i morat ćemo se suočiti s određenim društvenim i političkim nezadovoljstvom, 15% našeg društva će platiti cijenu. Ali, ako ne bismo ušli u Europsku uniju, onda ćemo imati problema svi. Zato je za nas vrlo jasan zaključak: Mi ulazimo, napraviti ćemo restrukturiranje i pomoći ćemo ovih 15% da bi uhvatili korak. Smatramo da smo na taj način obavili svoju društvenu misiju." Identična je stvar s Hrvatskom. Svakim odlaganjem problemi rastu i umjesto 15% imat ćemo 100% problema. Naši problemi kojima se bavimo ne znače da je svijet usporio svoj ritam kretanja. Prema tome što se mi više vrtimo u krug više je potrošene energije a obala prema kojoj idemo je dalje. Znači, jednostavno, ne gubimo vrijeme, alternative toj orijentaciji nema, i počnimo je što prije ostvarivati.

Govor u Europskom parlamentu u Strasbourgu 14. 4 1999.

O PROŠIRENJU EUROPSKE UNIJE

ZASTUPANJE HRVATSKIH INTERESA U EUROPSKOM PARLAMENTU

Gospodine predsjedniče!

U diskusiji o proširenju Europske unije stalno se navodi mnogo toga što jednostavno ne odgovara realnosti. Proteklih nekoliko godina mnogo puta sam posjećivao srednju i istočnu Europu, gotovo jednom na mjesec. Uvjeran sam da je samo jedno važno. Napredak je moguć samo ako se osigura mir, a preduvjet sigurnog mira je politička stabilnost. Tada automatski dolazi do gospodarskog napretka. U tim se zemljama dokazuje da prioritet mora biti na politici i sigurnosti. Tada možemo težiti daljnjem napretku. Takvo razmišljanje je posebno važno sada, u ovom trenutku rata na Kosovu. Moramo stalno biti spremni na najgore, a zahvalni Bogu ako do toga ne dođe.

Zato je proširenje Europske unije za nas u ovom opasnom vremenu jedno od najboljih osiguranja mira, ako ne i jedino osiguranje mira, koji će donijeti narodima ono što oni žele.

Do mira se ne može doći bilo kakvim molitvama za mir nego samo odlukama i jasnom politikom. Jasno da to nije nimalo lako jer ima raznih strahovanja. Tako npr. čujem, da proširenje Europske unije mnogo košta. Činjenica je, da je jedina osoba koja se zapravo razumije u financije EU, šef naše financijske kontrole, gospodin Friedmann, nedavno na sastanku s našom Paneuropskom parlamentarnom grupom u svome predavanju rekao da su troškovi ovog proširenja apsolutno precijenjeni, jer se nikada u njih ne uključuje i cijena ne proširenja, a ona je ogromna. Osim toga govori nam se da ima puno demagoga, i tu, čak nekoliko koji su ovdje zastupljeni, nadalje da će milijuni nezaposlenih koji traže posao poslije proširenja doći k nama. To govore ljudi bez znanja i životnog iskustva. Znaite čovjek je u prednosti kad mu je 85, oprostite 86 godina, može se reći da je od svega što se događa već vidio lice i naličje. Točno se sjećam koliko se svojevremeno "cvililo" kad se prihvatio pristup Španjolske. Sad će navaliti Španjolci. Nakon dvije godine su mi govorili "Za Boga miloga, kuda su otišli naši Španjolci?" Jer oni su se naravno radije pridružili španjolskom gospodarskom poletu radeći pod andaluzijskim suncu nego u magli rurske oblasti!

To su ta iskustva, koja moramo imati na umu. Važna je činjenica da mi ne trebamo na tom putu računati s cijelim konvojem. Svaku od tih nacija treba procjenjivati po njenim posebnostima i prema njenom razvoju. Osim toga treba polaziti od toga da će oni koji su naprijed povući za sobom druge. Ali ako se uvijek ravnamo prema najpolaganijem ne napredujemo. To je danas slučaj sa svim zemljama. Dopustite mi da vam kažem kao izvjestitelj za Mađarsku da je Mađarska jedna od najvažnijih zemalja za Europsku uniju. Ona je danas čelna zemlja, jer je uvijek išla naprijed zbog dvije stvari: prvo, zadržavajući je u mađarskom parlamentu da tamo ne sjede političari pojedinih stranaka nego patrioti. Oni nastupaju zajednički.

Drugo, svjesni su da trebaju zastupati svoju zemlju kad su u inozemstvu. Nakon jedinstvenog nastupa u inozemstvu ima i tamo neslaganja. U svom Parlamentu grde jedni druge. Hvala Bogu, da zbog jezika ne znamo što se tamo govori.

To vrijedi analogno i za druge zemlje na listi. Posebno bih želio nešto reći o baltičkim zemljama: Divno je da će pristupiti Estonija. Ali pri tome se ne smije zaboraviti niti Letonija ni Litva. One zajedno čine cjelinu. Moram posebno upozoriti na sljedeće. Ne smijemo zaboraviti da je Europa svojevremeno u Drugom svjetskom ratu od strane jedne države da ne spominjem Njemačku, te baltičke narode izručila krvniku.

Zbog toga imamo moralnu dužnost da prihvatimo Balte što je moguće prije. Ali to se odnosi i na druge partnere u tzv. čelnoj grupi, ali i na one koji čekaju u redu iza ove čelne grupe, a koji su od životne važnosti za našu sigurnost, naime Slovačka, Rumunjska, Bugarska i ne manje Hrvatska. Jer Hrvatska je jedna od onih zemalja koje su se najviše razvile. Ona radi najviše, iako od nas praktički uopće ne dobiva nikakvu pomoć, zbog toga je moramo podržavati.

Svi narodi Europe imaju pravo na Europu, čak i Srbi, o kojima se mnogo govori. Apsolutno sam za to da mogu i Srbi pristupiti jednom kad se oslobode Miloševića i kad budu imali demokratsku vladu. Osim toga moramo se zauzimati za sve narode još iz jednog razloga: Europsko ujedinjenje je jedina konkretna ideja mira i blagostanja. To mora biti temelj naše daljnje politike. Zbog toga, gospodine predsjedniče, zadnja molba:

Požurimo se s tim!

Nemojmo čekati, jer povijesne prilike brzo prolaze.

VUKOVAR - VJEKOVNI HRVATSKI GRAD NA DUNAVU

Vukovar je grad na Dunavu u sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske. Zahvaljujući povoljnom prometnom položaju i vrlo plodnom tlu, kraj je naseljen od davnina. U pretpovijesnom razdoblju tu se razvila poznata vučedolska kultura.

Nakon dolaska Hrvata u ove krajeve u VI. i VII. st. ubrzo je osnovan i Vukovar i razvio se u prometno, gospodarsko i upravno središte okolnog područja. Već 1231. godine Vukovar je proglašen slobodnim kraljevskim gradom.

Za vrijeme jednoipolstoljetne turske vladavine u XVI. i XVII. stoljeću Vukovar se brzo razvio u glavno gospodarsko i kulturno središte istočnohrvatskog područja. Pored starosjedi-laca Hrvata naseljavaju se Srbi, ali i Nijemci i Mađari. Hrvati ostaju većinsko stanovništvo i prema popisu 1910. godine u Vukovaru je živjelo oko 40 posto Hrvata, 34 Nijemaca, 16 posto Srba, 9 posto Mađara.

U Vukovaru se već tada živjelo na europski način, razvijeni su obrti, trgovina, brodogradnja; on je i velika riječna luka. Vukovar je imao razvijeno školstvo, kulturu, a u svijetu je bio poznat kao grad barokne arhitekture.

Osnivanjem Jugoslavije 1918. godine Vukovar je kao i drugi hrvatski krajevi, bio pod velikosrpskim pritiskom i Srbi se naseljavaju da bi se promijenio nacionalni sastav stanovništva. Ipak, u Vukovaru je ostalo većinsko hrvatsko stanovništvo i prema popisu, 1991. godine u njemu je živjelo 47 posto Hrvata, 32 posto Srba, a ostalo su bile druge nacionalnosti.

U demokratskim promjenama i rušenju komunističkog sustava u Europi nastale su promjene i na prostoru bivše Jugoslavije, i Republika Hrvatska je proglasila svoju neovisnost.

Na Republiku Hrvatsku započela je velikosrpska agresija potpomognuta od bivše jugoslavenske vojske. Među prvim i najžešće napadnut je Vukovar. U rujnu 1991. godine Vukovar je potpuno opkolila golema vojna sila bivše jugoslavenske armije i srbijanskih vojnih formacija. Puna tri mjeseca trajalo je sustavno razaranje Vukovara. Stotine tisuća projektila palo je na grad. Nesmiljeno su uništavane stambene zgrade, tvornice i škole, spomenici kulture i bolnice. Grad je pretvoren u ruševine, ostao je čak i bez drveća i ptica. Život stanovnika Vukovara i njegovih branitelja odvijao se u podrumima.

Nakon neravnopravne borbe Vukovar je okupiran 18. studenoga 1991. godine.

U Vukovaru je poginulo oko 700 branitelja, oko 1600 civila, a oko 4500 je ranjeno. Od toga je poginulo oko 80 djece, a 900 djece je ostalo bez jednog ili oba roditelja. Zabilježena su nezapamćena zvjerstva, tako je 700 ranjenika i bolničkog osoblja odvedeno iz bolnice i Borovo Commerca te likvidirano. Više od 18000 stanovnika Vukovara prošlo je ponižavanje, progonstva i mučenje u srpskim logorima, a više od 2600 ljudi vodi se među nestalima.

U Vukovaru je izvršen urbocid, ekocid i gonocid. Nesrpsko stanovništvo protjerano je iz svojih domova. Vukovar je danas mrtav grad; u njemu je stao život.

Procjenjuje se da je nešto više od 32000 Vukovaraca prognano iz svojih domova. Nakon što su proživjeli ljudsku kalvariju našli su svoj mir i osjećaj istinskog gostoprimstva u mnogim dijelovima Hrvatske - Slavoniji, Dalmaciji, Istri, Zagrebu te drugim zemljama Europe.

Ali etničko čišćenje Hrvata iz okupiranih dijelova istočne Slavonije nastavljeno je i unatoč prisutnosti UNPROFOR-a.

Živeći diljem Hrvatske i u mnogim zemljama Europe, prognani Vukovarci čvrsto su vjerovali u povratak na svoja ognjišta.

Danas je Vukovar sjedište Županije Vukovarsko-srijemske s privremenim sjedištem u Vinkovcima.

Poglavarstvo grada Vukovara i sve važnije vukovarske institucije i poduzeća u vrijeme progonstva smješteni su bili u Zagrebu.

Tako je Gradski muzej Vukovar u progonstvu, jedini tada ovakve vrste u Europi, djelovao u Zagrebu, s privremenim sjedištem u Muzeju Mimara.

Gradski muzej Vukovar osnovan je 1948. godine donacijom Vukovarca dr. Antuna Bauera. U više od 40 godina postojanja izrastao je u četiri muzejsko galerijske institucije: Zbirku Bauer i galeriju umjetnina, Spomen muzej nobelovca Lavoslava Ružičke, Povijesni muzej i Gradski muzej, objedinjujući fundus od 50 tisuća predmeta koji su prezentirali smjenu civilizacijskih tokova u rasponu od deset tisuća godina.

Tijekom ratnih razaranja zgrada dvorca Eltz u kojoj je bio smješten Gradski muzej te ostali muzejski prostori i sami spomenici kulture, pretrpjeli su strahovita razaranja, kao i baština koja je u njima čuvana. Gradski muzej Vukovar nastavio je svoje djelovanje u progonstvu: prvo u Muzejskom dokumentacijskom centru u Zagrebu, a zatim u Muzeju Mimara. Iako bez svoga fundusa, zgrada i samoga grada, djelovao je svih ovih godina u gotovo svim muzejima i galerijama u Hrvatskoj i nekim europskim zemljama kao svojevrsan ŽIVI MUZEJ vođen osnovnom idejom okupljanja ljudi dobre volje oko Grada Vukovara. Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture RH i Poglavarstva grada Vukovara objedinio je čitav niz muzeja i galerija, arhiva, službi zaštite i pojedinaca na

projektima prezentiranja kulturne baštine Vukovara, kao i formiranja novih muzejskih fondova. Danas Gradski muzej Vukovar posjeduje zbirku umjetnina pod nazivom Muzej Vukovara u progonstvu, koja je nastala inicijativom ministarstva kulture RH. Zbirka sadrži oko 1500 djela hrvatskih i europskih umjetnika; zatim zbirku hrvatskih narodnih nošnji, kao simboličan prikaz krajeva u kojima su živjeli Vukovarci u progonstvu. Isto tako posjeduje bogatu arhivsku građu i bogatu stručnu knjižnicu. Početkom zaštite spomeničke baštine Vukovara i prvim radovima na zgradi Dvorca Eltz, stvoreni su osnovni preduvjeti za povratak Gradskog muzeja Vukovar na svoju domicilnu adresu. Dana 27. svibnja 1998. godine Gradski muzej Vukovar svečano je otvorio svoja vrata u Vukovaru. Od tada je uslijedio niz aktivnosti kojima je oživljen kulturni

život grada Vukovara i u mrak njegovih ulica uneseno je svjetlo, baš kao i Božićno Svjetlo kada je prvoga dana Adventa obasjalo veličanstveni prostor razorene Mramorne dvorane Dvorca Eltz. Kroz četiri tjedna Adventa, u događanjima pod nazivom *U susret Božiću*, gostovao je čitav niz sudionika koji su nas uz prikaze božićnih narodnih običaja iz čitave Hrvatske, uz izložbe, božićne koncerte i kazališne predstave uveli u blagdan Božića koji je na ovakav način po prvi puta proslavljen u Vukovaru.

Isto kao što je činio u progonstvu, te u 1998. godini - godini povratka, Gradski muzej Vukovar je i u 1999. godini nastavio svoje aktivnosti na promicanju kulturne baštine grada Vukovara i vukovarskoga kraja, te na nastavku suradnje sa srodnim institucijama; muzejima i galerijama, arhivima, službama zaštite i pojedincima na projektima prezentiranja kulturne baštine Vukovara, kao i formiranja novih muzejskih fondova.

Ruža Marić, prof.

Ravnateljica Gradskog muzeja Vukovar

Dr. Mirko Juraj Mataušić

TRIBINA

USKRS U VJERI I TRADICIJI

Sažetak predavanja *dr. Mirka Juraja Mataušića*, OFM, ravnatelja Hrvatskoga katoličkog radija na tribini Hrvatske paneuropske unije održane dne 31.3.1999. pod naslovom "Uskrs u vjeri i tradiciji"

Uskrsnuće je kao pojava privlačilo oduvijek ljude, te su ga pokušali objasniti s mnogo stanovišta, ne samo teološkog. Tako su liječnici željeli znanstveno ispitati ljude koji su preživjeli kliničku smrt, te imali iskustvo fenomena *tik do smrti*. No, njihov povratak u život i njihovo "uskrsnuće" nije ono što nam je Isus obećao. Uskrsnuće mrtvih dolazi iz vjere u uskrsnuće Kristovo.

Mnoga su istraživanja napravljena da bi se objasnilo *Torinsko platno*. Jedno tumačenje Uskrsa spominje teoriju prema kojoj se radi o stvaranju proljetnog mita, kojem se u središtu nalazi buđenje novog života, no ta misao nije biblijska. Temelj tumačenja je Novi zavjet, posebice četiri evanđelja, koja premda međusobno glede uskrsnuća neusklađena, imaju nesumnjivo iste značajke

- prazan grob, pojavu anđela i poruku "Gospodin je živ". Stoga jasno proizlazi da uskrsnuće nije ljudsko djelo, nego Božje djelo koje je iz temelja promijenilo tijek ljudske povijesti.

Uskrsli se Krist ukazuje na različite načine apostolima, Mariji Magdaleni, učenicima na putu u Emaus... Zajedničko im je jedino to da ga odmah ne prepoznaju. On je nešto posve novo. Tim ukazanjima uvodi svoje učenike i kasnije svoju Crkvu u nov oblik doživljavanja svoje prisutnosti. Ponajprije se očituje po svojim riječima i lomljenju kruha, po čemu ga prepoznaju. Udahnio je u apostole Duha u kojem će se s njime susretati. Tako susret s uskrslim Gospodinom i njegovu trajnu prisutnost možemo jedino dokraja prepoznati u vjeri, kad se otvore srca.

Kad teolozi govore o Uskrsu, govore o Vazmu - cjelovitom Kristovom misteriju - otajstvu Isusove muke, smrti i uskrsnuća. Priprava za Uskrs je dugi korizmeni hod u kojem postom, molitvom i pokorom vjernici čiste

svoja srca te se iznutra mijenjaju i pripremaju za uskrсну radost, te jačaju vjeru u vječni život. U posljednja tri dana Velikog tjedna prolaze liturgijski kroz muku, smrt i uskrsnuće Kristovo. Uz tu liturgijsku proslavu razvila se i bogata pasionska baština, i umjetnička i pučka, u cijelom kršćanskom svijetu u svim umjetnostima kroz stoljeća.

Na temelju uskrсне vjere nastalo je kršćansko bogoslužje u crkvenoj godini u uskrсноj noći - bdijenje na Veliku subotu. To je u kršćanskoj svijesti svetija noć negoli Božić jer je ispunjenje slavnije negoli početak. Uz to je vezana simbolika svijetla - vatre i uskrсне svijeće - onog što je čovjek postao iznutra po Isusu. Paljenje ostalih svijeća na uskrсноj svijeći pri tom obredu simbolizira svjetlo vjere koje kršćani prihvaćaju od Krista. Tu je zatim simbolika vode - podsjeća na prolaz kroz Crveno more u židovskoj pashi, na krštenje, na uključanje u Kristov vječni život. U kršćanstvu je voda i slika Božjeg Duha koji je lebdio nad vodama, voda koja je zajedno s krvlju potekla iz Kristova boka, u krštenju pere istočni grijeh. U toj se noći krste odrasli i djeca, a kršteni vjernici obnavljaju svoj krsni zavjet. Uskrs vjerniku donosi nadu, radost, mir i ljubav, oprostjenje grijeha, živu vjeru, optimizam i pozitivno razmišljanje. Uskrsna je radost iskrenija i dublja od neke radosti svjetovnoga karaktera, jer se zasniva na neiscrpivoj nadi vječnoga života, koji je neuništiv i osiguran Isusovim dijelom spasenja. Krist je iz boli i smrti prešao u radost. Uskrsna je nedjelja spomen uskrsnuća, osmi dan, dan novoga stvaranja - dan od kojeg potječe svaka nedjelja. Ona je kršćanskoj tradiciji zamijenila starozavjetnu subotu kao dan bogoslužja i dan odmora. Za cijelo uskrсно vrijeme u bogoslužju odjekuje

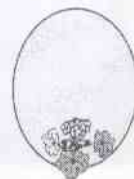
radosni poklik *aleluja*, koji znači: *Slavite Gospodina!*

I upravo iz te radosti nastali su mnogi narodni običaji. Tako se blagoslivlja hrana, ukrašavaju se na razne načine jaja - pisanice i darivaju dragim osobama. Postoje legende koje kažu zašto baš zeko donosi uskrсна jaja i zašto sva crkvena zvona u cijelom katoličkom svijetu utihnu od Velikog četvrtka navečer, nakon obreda *Posljednje večere*, do bdijenja na Veliku subotu...

Cijena muke Kristove i križa je velika, ali je možda vrijeme da se više okrenemo uskrсноj, pobjedničkoj vjeri, punoj vjeri u Krista. Jer Krist je upravo zato zanimljiv jer je donio nadu u uskrsnuće i konačan uspjeh svakog od nas. Bog Otac nije svoga sina Isusa Krista ostavio u smrti. Na temelju te vjere možemo zasnovati pozitivan stav prema stvarnosti. I stoga, trebali bismo se drukčije odnositi jedni prema drugima i u privatnom i u javnom životu. Trebala bi prestati borba svih protiv svih, međusobno optuživanje. Trebali bismo trijezno preispitati prošlost i okrenuti se budućnosti, misliti na obilje Božje dobrote koja može nadoknaditi svaki naš gubitak.

Onaj koji vjeruje u Krista uskrsloga trebao bi željeti drugima život, a ne smrt. Kad bi naš društveni život bio u znaku uskrсне vjere, a velika većina stanovnika naše zemlje kaže da su kršćani, mislim da bismo brzo nadvladali sadašnje nevolje. Jer uskrсна vjera podrazumijeva duboku dobrohotnost, želi svakome život u punini, život koji pobjeđuje smrt, novi život budućega vijeka.

Dr. Mirko Juraj Mataušić

Butala

Radić

Vulas

Vidić

IZLOŽBE U HPEU

U protekloj sezoni od rujna 1998. do ožujka 1999. HPEU priredila je nekoliko izložaba naših poznatih slikara: *Danijela Butale iz Karlovca, sestre Rozarije Radić iz Zagreba, Mladena Vulasu iz Splita i fra Petra Perice Vidića iz Sarajeva.*

Raznolikost podrijetla slikara kao i njihove umjetničke osobnosti činile su ovo proteklo izložbeno vrijeme vrlo dinamičnim.

Danijel Butala poznati je hrvatski slikar i grafičar koji živi u svijetu svoje likovnosti predan ljubavi prema leptirima, kukcima svih vrsta i ribama. Precizno izrađuje crteže opnokrilaca, nježnih krila, prozračne kristalne strukture, minuciozno ih detaljizira tankim duktusom i kolorira blijedim plenerističkim tonovima. Svijet je to koji na Zemlji nestaje i priča sjetnu priču o njenu nekadanjem bogatstvu i čovjekovu agresivnu ponašanje. Raskoš je ovih slika u pojedinostima, koje ne proizlaze uvijek iz predloška prirode, u strukturi koja podliježe slikarevu zakonu mašte.

Slikarica sestra **Rozarija Radić** poznata je po svom opusu sakralnih tema i krajolika iz Svete zemlje. Izlagala je na brojnim izložbama u zemlji i inozemstvu. Odabirom za ovu prigodu predstavila se s obje teme, suspregnuta

kolorita u tehnici ulja na platnu. Slikarica se izražava sumarno donesenom figurativnosti, na granici poetskoga realizma. U novijim slikama opaža se otvaranje kolorita i sklonost prema jakim zelenim i ljubičastim tonovima, gotovo do naglašenosti.

Mladen Vulas iz Splita predstavio se ovom prvom izložbom u Zagrebu s dvadesetak radova pod naslovom "Na slavu Božju". U kombiniranoj tehnici na papiru, na putu između figurativnoga i apstraktnoga, slikar govori na simbolički način o svijetu svoje mašte: tamo gdje sveti Franjo treba imati srce, on nosi križ; tamo gdje je ruka Djeteta Isusa - cijeli je svijet sažet u kuglu... Ikonografski podsjećajući na stare minijature, dekortivan, vedar i nježnih boja, Mladen Vulas govori na moderan način o tradiciji.

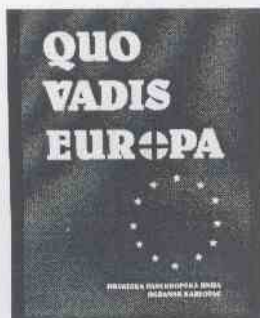
U nizu slikara bosanskih franjevaca, koji od osamnaestoga stoljeća značajno djeluju kao umjetnici, **fra Petar Perica Vidić** naš je suvremenik i najpoznatiji franjevac-slikar. Ovo je njegova treća izložba u Zagrebu, a dvadeset peta u cjelokupnom opusu. Teme krajolika, nešto sakralnih radova i mrtvih priroda, predstavile su nam strastvenoga slikara odanoga ekspresionističkom kolorizmu, metafizici i čudesnom, bajkovitom prikazu prirode. Sam slikar definirao je svoj stav prema

umjetnosti ovako: "Umjetnost je most između neba i zemlje." U kontemplaciji su modra i zlatna boja, ljubičasta i zelena, vitlaju nebu visoki jablanovi, žari se zemlja, sve se giba. Tijekom rata fra Perica Vidić bio je ne samo djelatan umjetnik, nego i osoba posebna značaja i povjerenja u okupiranom Sarajevu.

*S otvaranja izložbe
Mladena Vulasu*

PREDSTAVLJENA KNJIGA "QUO VADIS EUROPA"

Hrvatska paneuropska unija – Ogranak Karlovac u prostorijama Gradske knjižnice Karlovac predstavila je javnosti knjigu "Quo vadis Europa". Radi se o tekstovima koji su nastali tijekom Radnog skupa u povodu pete obljetnice djelovanja ovog Ogranka.

Knjiga ima tri cjeline. U prvom dijelu ilustrirana fotografijama govori o djelovanju Paneuropske unije u Karlovcu te aktivnostima ovog Ogranka diljem Europe. U drugom dijelu je protokolarni dio svečanosti s Radnog skupa održanog 7. i 8. studenog 1997. godine, a u trećem dijelu cjelovita izlaganja sa Skupa Mislava Ježića, Karla von Habsburga, Bernda Posselta, Mladena Andrića, Karla G. Ströhma i Milana Kruheka.

I ovom knjigom koja ima sažetak na engleskom i njemačkom jeziku i koja je lijepo ilustrirana crtežima profesorice Nevenke Nekić, Karlovački ogranak HPEU-a dokazuje svoju aktivnost i postaje kako je to u knjizi na jednom mjestu rečeno ... "dobar ambasador za cijelu Hrvatsku".

S predstavljajući knjige "Quo vadis Europa" u Gradskoj knjižnici Karlovac

Schröder mora probiti blokadu Hrvatske

Priopćenje za tisak Bernda Posselta poslanika u Europskom parlamentu

München. CSU-poslanik u Europskom parlamentu Bernd Posselt pozvao je saveznog kancelara Schrödera kao trenutnog predsjednika Savjeta EU da "probije neopravdanu i opasnu političku blokadu Hrvatske od strane država članica EU". Hrvatska je važan faktor stabilnosti u regiji koja posebno trpi zbog rata na Kosovu i poremećene turističke sezone više nego bilo koja druga susjedna

država. Posselt, koji zastupa CSU u Odboru za vanjsku trgovinu Europskog parlamenta označio je kao "nepodnosivo da EU s Hrvatskom nije čak sklopila ni ugovor o trgovini i suradnji a da se ne spominje Sporazum o pridruženosti". Obzirom na krizu na Kosovu to se mora najhitnije ispraviti, misli Posselt, osvjedočeni prijatelj Hrvatske i predsjednik Paneuropske unije Njemačke.

Nakladnik: HRVATSKA PANEUROPSKA UNIJA

Ovaj broj pripremili su:

Božica Barišić, Jasna Čmelić i Željko Obad

Uredništvo: Zagreb, Jurišićeva 1a, telefoni: 385/1/ 48 13 435, 48 13 451, faks: 48 12 453

E-mail: hpeu@zg.tel.hr

Tisak: DAROLIM • Preprema kolora: SPOMIK d.o.o.

Skupština Hrvatske paneuropske unije od 18. do 20. lipnja 1999. u Osijeku i Vukovaru

Poštovani članovi i prijatelji Hrvatske paneuropske unije!

S velikim zadovoljstvom vas pozivamo na Skupštinu HPEU od 18. do 20. lipnja 1999. godine u Osijeku. Za sudionike Skupštine kao i za stanovnike istočnog dijela Hrvatske održat će se u to vrijeme u Vukovaru Festival komorne glazbe uz sudjelovanje poznatih umjetnika. Detaljan preliminarni program dostavljamo vam u prilogu.

Molimo vas da se za sve dodatne informacije obratite uredu HPEU u Zagrebu. Također molimo za što ranije prijave za prijevoz autobusom i za smještaj u hotelu.

Nadamo se da ćete se odazvati i pridružiti nam se kako na Skupštini tako i u posjetu Vukovaru. Velik broj članova Paneuropskih unija iz inozemstva već su preliminarno najavili svoj dolazak, te bi nas posebno radovalo kad bi se što veći broj članova diljem Hrvatske odazvao svojim sudjelovanjem na Skupštini, a posebno dolaskom i posjetom našem Vukovaru. Sigurni smo da će to biti doživljaj za sve nas.

Prijave kao i rezervacije za smještaj u hotelu "Osijek" trebaju stići na ured HPEU u Zagrebu najkasnije do 15. svibnja 1999. godine.

Radujemo se vašem dolasku!

Hrvatska paneuropska unija

Petak, 18.6.1999.

od 12.00 sati dolazak /prijava gostiju/sudionika Skupštine, smještaj u hotel
15.00 Odlazak autobusom za Vukovar
16.00 Dvorac "Eltz"
Otvaranje izložbe "Istra se predstavlja Vukovaru", Istarskog ogranka HPEU
Otvaranje Festivala komorne glazbe
Koncert: *Irena Grafenauer*, flauta
Mate Bekavac, klarinet
18.00 Povratak autobusom za Osijek
19.00 Otvaranje Skupštine - Pozdravni govori
22.00 Večera

Subota, 19.6.1999.

9.00-13.00 **Svečani dio Skupštine:**
Izazovi 21. stoljeća
za Europu i Paneuropsku uniju
Glazbeni okvir:
Katja Markotić, mezzo-sopran
Ljubomir Gašparović, klavir
13.30 Ručak

15.00-18.00 **Radni dio Skupštine:** izvješća, planovi, izbori
18.30 Odlazak autobusom za Vukovar
19.30 Koncert: *Cecilia Toledo*, mezzo-sopran
Viktor Vidović, gitara
21.00 Povratak autobusom za Osijek
22.00 Svečana večera

Nedjelja, 20.6.1999.

8.30 Odlazak autobusom za Aljmaš
9.30 Sveta misa u porušenoj crkvi "Gospe od Utočišta" u Aljmašu
Sudjeluje: *Pjevački zbor "Palma"*, dirigent: *Robert Homen*
Poslije mise odlazak autobusom za Vukovar te razgledavanje grada
13.00 Koncert u Dvorcu "Eltz":
Monika Leskovar, cello
14.20 Ručak u Vukovaru
Poslije ručka povratak za Zagreb

Za članove i goste HPEU polazak autobusom iz Zagreba za Osijek u petak, 18. lipnja 1999. g. u 10.00 sati ispred Hrvatskog narodnog kazališta, Trg maršala Tita, te povratak iz Vukovara u nedjelju, 20. lipnja 1999. g. oko 16.00 sati. Dolazak u Zagreb oko 20.00 sati pred HNK.

Smještaj u Osijeku - Hotel "Osijek" - 1/1 268,00 KN, 1/2 213,00 KN, 1/3 198,00 KN (po osobi)

Prijave za hotel/autobus: do 15. svibnja 1999. g. u uredu HPEU na tel. 01/4813451, fax 4813453, e-mail hpeu@zg.tel.hr

U sklopu Skupštine u organizaciji HPEU Osječko-baranjske županije održat će se Simpozij u petak, 18. lipnja 1999. g. od 9.00-13.00 sati s temom "Gospodarsko, kulturno i duhovno naslijeđe u nacionalnoj, europskoj i globalnoj tranziciji 21. stoljeća."

Prijem/prijava gostiju: Hotel "Osijek", Šamačka 4, 31000 Osijek, tel. 031/125 333, faks 031/212 135

Prijevoz autobusom i ulazi na koncerte besplatni

SIEMENS